

12234

Keelatud

PUNAARMEE POLIITILISE PROPAGANDA PEAVALITSÜS

Sundeksemplar

PUNAARMEELASE POLIITÕPIK

I

RK POLIITILINE KIRJANDUS 1941

PUNAARMEE POLIITILISE
PROPAGANDA PEAVALITSUS

Keelatud

PUNAARMEELASE
POLIITÕPIK

ESIMENE PEATÜKK

RK POLIITILINE KIRJANDUS TALLINN 1941

Красноармейский политечебник. Глава I.
(На эстонском языке)

9754
A-12234

Handwritten numbers and a call number. The number "9754" is written above "A-12234".

Esimene peatükk

MEIE KODUMAA

I. MEIE MAA GEOGRAAFIA

1. NSV Liidu territoorium ja piirid

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on ainus tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik maailmas.

Nõukogude Liit on suur ja võimas. Ta ühendab endas kuusteist üheõiguslikku Nõukogude vabariiki. Ta territooriumil elab üle 193 miljoni inimese.

NSVL võtab enda alla ühe kuuendiku maakera maismaast. Meie maa on territooriumilt maailma kõigist maadest kõige suurem. Nõukogude Liit on peagu kolm korda suurem Ameerika Ühendriikidest. Nõukogude Liidu äärmisest põhjapiirist äärmise lõunapiirini on 4500 kilomeetrit ja äärmisest läänepiirist äärmise idapiirini — üle 9000 kilomeetri. Päike ei lakka paistmast õnnelikul Nõukogudemaal ühekski tunniks: kui meie läänepiiril saabub õhtu, siis tõuseb päike idapiiril.

Nõukogude Liit asetseb Euroopa idaosas ja Aasia põhja- ja keskosas. Tal on ühiseid piire 11 riigiga. NSVL-u piiri kogupikkus ületab 60 000 kilomeetrit. Rännak jalgsi ümber NSVL-u piiride võtaks aega umbes 5½ aastat. Kiirrongil kestaks sõit ümber meie piiride umbes 2 kuud.

Nõukogude Liidu piir läbib Karjala põlismetsi, Balti mere vesi ta jäävabade sadamatega, Valge-Vene metsi, Ukrainas steppide lausmaid, kulgeb mööda Pruti ja Doonau jõgesid, Musta mere sinkjaid vesi, Kaukaasia mägesid, Kazahhi ja Turkmeeni steppe ja kõrbi, Pamiiri pilvetaguseid lumiseid tippe, Tienšani, Altai ja Sajaani mäeahelikke, lai veerikkaid Amuuri ja Ussuri jõgesid ning Vaikse ookeani ja Põhja-Jäämere kaldaid.

Nõukogude Liit on suur mandri- ja mereriik. Tema kaldaid ühub kaks ookeani ja kolmteist merd.

Nõukogude Liidu läänepoolseiks naabreiks on Soome, Saksa, Ungari ja Rumeenia.

Piir Soomega ulatub Barentsi merest Soome laheni. Suuremalt osalt läbib ta metsade- ja järvederikast piirkonda.

Meie kõige suuremaks naabriks läänes on Saksamaa. NSVL ja Saksamaa vaheline piir kulgeb mööda Pissa, Bugi ja Sani jõge.

Ungari - Nõukogude Liidu piir kulgeb piki Karpaatide mäestikku.

Piir Rumeeniaga kulgeb piki Pruti ja Doonau jõge.

Lõunas ja idas on Nõukogude Liidu naabreiks Türgi, Iraan, Afganistan, Hiina (ta lääneprovintis Sinkiang), Mongoolia rahvavabariik, Tuva rahvavabariik, Mandžuuria ja Jaapan.

Piir Türgi ja Iraaniga läheb läbi Kaukasuse mäestiku, Arasi jõe, Kaspia mere, Kopet-tagi mäe ja Tadženi jõe.

Piir Afganistaniga kulgeb piki Hindukuši mägede nõlvu Amu-Darja jõge ja Pamiiri mägesid. Pamiiri rajoonis lahutab NSVL-u Inglise asumast Indiast ainult kitsas riba Afganistani territooriumi.

Lääne-Hiinast on Nõukogude Liit lahutatud raskesti läbipäästavate Pamiiri, Tienšani, Džungaari, Alatau ja Altai lumiste mägedega. Ainult vähestes kohtades nende mäeseljandike vahel läbib piir lahtist maastikku.

Piir Mongoolia ja Tuva rahvavabariikidega kulgeb piki Altai mägesid, Sajaani mäeahelikku ja Taga-Baikali steppi.

Piir Mandžooriaga kulgeb umbes 2000 km ulatuses piki Arguni, Amuuri ja Ussuri jõge ja Hanka järve. Hanka järvest kuni Jaapani mereni läbib piir segamaastikku.

Mandžuuria piirist kagu poole, Possiet'i lahe piirkonnas, on Nõukogude Liidul ühine piir Jaapani asumaa Koreaga. Maapiir Jaapaniga on peale selle veel Sahhalini saarel; Jaapanile kuulub selle saare lõunapoolne osa.

Idapoolset Nõukogude Liidu rannikut uhuvad Jaapani, Ohhoota ja Beringi meri; Beringi väin lahutab NSVL-u Ameerikast.

Nõukogude Liidu põhjarannikut uhuvad Čukoti, Ida-Siberi, Laptevi, Kara, Valge ja Barentsi mere külmad vood. Need mered on enamiku aastast jääs. Ainult Barentsi mere edelaosa tänu soojale Golfi hoovusele ei külmu, võimaldades laevadel aasta läbi pidada ühendust Murmanski sadamaga.

Piki Nõukogude Liidu põhjarannikut on rajatud Põhja-Mereteel. See lühim tee loodemeredest Kaug-Itta omab suurt majanduslikku ja sõjalist tähtsust. Nõukogude laevastik võib liidu sisemisi veeteid mööda vabalt liikuda Murmanskist Vladivostokki.

Meie kodumaa vaenlased on korduvalt püüdnud rikkuda Nõukogude piiride puutumatus. Alati ja igal pool on neid tabanud vali karistus. Nõukogude valitsus ja seltsimees Stalin, kes väsimatult hoolitsevad maa kaitse tugevdamise eest, on muutnud Nõukogudemaa piirid vallutamatuiks.

2. NSV Liidu looduslikud tingimused

Nõukogude Liidu maa-alad on mõõtmatud, ta rikkused lõpmatud ja ta loodus mitmekesine.

Läänepiirist kuni Jenissei jõeni kujutab meie maa endast maailma suurimat lauskmaad, mida läbi lõikab ainult Uurali mäeahelik. Ruumala Jenisseist ida poole ja Nõukogude Liidu lõunaosa on mägirajoon: Kaukaasia — kroonitud Elbrusiga (5629 m), kõrgeima mäetipuga Euroopas; pilvedest kõrgemale tõusev Pamiir — Stalini mäetipuga (7495 m); Tienšan maailma suurimate jääliustikega; Kaug-Ida ta mäeahelikega ja Kamčatkal tegutsevate vulkaanidega.

Nõukogude Liidu territoorium ulatub kõigisse kliimatilistesse vöödesse, välja arvatud troopika.

Põhjas valitseb käre talv ja lühike suvi. Jakuutias pakane ulatub talvel 70°-ni. Krimmi lõunarannik, Gruusia ja Kesk-Aasia on Nõukogude lähistroopika. Turkmeenias tõuseb soojus suvel 70°-ni.

Nõukogude Liidu suuremas osas on parajusvööndi kontinentaalne kliima.

Niisama mitmekesine on meie maa taimestik. Põhjas, piki Põhja-Jäämere rannikut, laiub sambla, põdrasambla ja

kääbuskaskedega kaetud tundra. Kuid ka tundras keeb elu: ehitatakse linnu, töödeldakse maapõuevarasid, paljunevad kolhooside ja sovhooside põdrakarjad, edeneb karusloomade kütmine ja kalapüük.

Tundrast lõuna pool algab metsaga kaetud leelisepinna-sega vöönd, mis kaetud metsaga. Metsad hõlmavad poole Nõukogude Liidust.

Metsavööndist lõuna pool laiuvad mustmullastepid, hõl-mates üle ühe kümnendiku Nõukogude Liidust. Stepid ja metsastepid kolhooside ääretute nisu-, rukki-, päevalille-, suhkrupeedi-, kartuli- ja maisiväljadega ulatuvad läbi Uk-raina, Volgaäärse, Kuubanimaa, Põhja-Kazahhia ja Siberi.

Veevaestes Kesk-Aasia ja Kazahhia rajoonides muutub stepp poolkõrbedeks ja kõrbedeks. Siin laiuvad kunstlikult niisutatavais kohtades õitsvad aiad ja puuvillaväljad. Kesk-Aasia on Nõukogude Liidu puuvillabaasiks.

Musta mere Kaukaasia-rannikul ja Kesk-Aasias, Krim-mis ja Gruusias kasvavad alatirohelised lähistroopika taimed. Siin kasvatatakse teed, viinamarju, apelsine, mandariine, sidruneid, palme, bambuspilliroogu, samšiti (raudpuu).

Meie maal voolavad tuhanded jõed. Nende hulgas on võimsad ja veerikkad Ob, Jenissei, Leena, Amuur, Volga, Uural, Põhja-Düüna, Peçora, Sõr-Darja, Amu-Darja, Dnepr, Dnestr, Doonau.

Meie jõed moodustavad 110 000 km laevasõiduteid. Kana-lid ühendavad jõgesid ja meresid üheks veeteeks. Stalini-nimeline Valgemere-Baltikanal ühendab Balti mere Valge merega. Volga-Moskva kanal muutis Moskva Volga sada-maks. Kui Volga ja Don ühendatakse kanaliga, siis muutub Moskva viie mere sadamaks.

Meie jõed omavad veejõu hiigeltagavarasid. Rohkem kui 500 Dneprogessi — see on meie jõgede võimsus.

3. NSV Liidu loodusvarad

Nõukogude Liidule kuuluvad määratu suured loodusvarad. Seltsimees Stalin ütles: „Loodusvarade poolest oleme täieli-kult kindlustatud.“

Nõukogude Liit on maailmas esikohal nafta, turba, veejõu, metsade, rauamaagi, kulla, kaalisoolade ja apatiidi ning teisel kohal kivisöe tagavarade poolest. Suured on ka vase, tsingi, tina, seatina ja haruldaste metallide tagavarad. Nõukogude Liidu maa-alal leidub kõiki kasulikke maapõuevarasid, mis maakeral on olemas.

„Kivisüsi — see on tööstuse tõeline leib,“ — ütles Lenin. Meie kivisöe läbiuuritud tagavarad ulatuvad 1700 miljardi tonnini. See on rohkem kui veerand maailma tagavaradest. Neid tagavarasid jätkub meil tuhandeiks aastaks. Suurimad söetagavarad on Kuznetsi basseinis, Donbassis, Karagandas, Čeremhovi ja Kaug-Idas. Kivisütt leidub Uuralis, Kesk-Aasias, Kaukaasias ja Moskva läheduses.

Nafta on väärtuslikem kütteaine. Naftatoodetega pannakse liikuma traktorid, autod, lennukid, laevad ja tankid.

Naftatagavarade poolest NSVL omab esikoha maailmas. Pealeselle meie õpetlased avastavad järjest uusi naftaallikaid. Nafta peamiseks tootmiskohaks on Bakuu. Ta annab umbes kolmveerandi kogu Nõukogude Liidu naftatoodangust. Naftat saadakse ka Põhja-Kaukaasias, Kazahhias, Baškiirias, Sahhalini saarel, Kirgiisias ja Ukrainas. Hiljuti avastati suured naftatagavarad Volga ääres, Sõzrani ümbruses. Volga ja Uurali vahelises rajoonis luuakse uus naftabaas — „Teine Bakuu“. Lääne-Ukrainas asetseb naftarikas Borislav-Drogobõči rajoon.

Rauamaaki on NSVL-s rohkem kui kõigis kapitalistlikes maades kokku. Nõukogude Liidus on 300 miljardit tonni rauamaaki. Rauamaaki leidub Krivoi Rogis, Kerčis, Uuralis Siberis, Kaug-Idas ja Kurski oblastis.

Nõukogude Liit võib end täielikult kindlustada ka vasega, tinaga, tsingiga, nikliga, seatinaga, alumiiniumiga ja teiste värviliste metallidega. Värvilisi metalle leidub peamiselt Kazahhias, Uuralis, Kaukaasias, Kesk-Aasias ja Kaug-Idas.

Sotsialistlik põllumajandus rahuldab külluslikult maa vajadusi leiva, samuti ka puuvilla, villa ja teiste toorainete alal.

Meie metsad on rikkad väärtuslikest karusnahaloomadest. Meie meredes ja jõgedes on külluses kalu.

Kõik need rikkused — maa, tema põu, veed ja metsad — on riigi omandus, kogu rahva varandus.

Mitmesuguste loodusvarade olemasolu maa kõigis rajoonides võimaldab tööstuse arendamist kõigis vabariikides ja oblastites.

Nõukogude Liit on ainus maa maailmas, kes on täielikult kindlustatud strateegiliste toorainete kõigi liikidega. Tooraineid jätkub meil nii rahvamajanduse vajaduseks kui ka riigikaitseks.

4. NSV Liidu rahvaarv

1939. a. toimunud üleliidulise rahvaloenduse andmeil elas Nõukogude Liidus 170 467 186 inimest. Pärast Valge-Vene, Ukraina ja Moldaavia rahvaste liitmist ja Leedu, Läti ja Eesti astumist Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu on NSVL-u rahvaarv suurenenud kuni 193 miljoni inimeseni, juurde arvamata loomulik juurdekasv 1939. ja 1940. aastail. Rahvaarvult on meie maa Hiina ja India järel maailmas kolmandal kohal.

Nõukogude rahva majandusliku ja kultuurilise taseme tõus on kindlustanud elanikkonna enneolematu kiire juurdekasvu. Ajajärgul 1926.—1939. a., s. o. 12 aasta jooksul, tõusis Nõukogude Liidu rahvaarv 23,5 miljoni elaniku võrra.

See juurdekasv moodustab umbes ühe kolmandiku Jaapani ja poole kogu Inglismaa rahvaarvust.

Määratu suured muudatused on toimunud rahva jaotuses linna ja maa vahel. 12 aastaga on linnaelanike arv tõusnud 26,3 miljonilt inimeselt 55,9 miljoni inimeseni, s. o. suurenenud enam kui kahekordseks. See arv on stalinlike viisaastakute võidu tulemus. Temas peegeldub, et meie kodumaa on muutunud agraarmaast, s. o. pirrutulemaast, traktori- ja elektrimaaks, puumaast — metallimaaks, tööstusmaaks.

Üleliidulise rahvaloenduse momendiks 1939. a. Nõukogude Liidus oli 174 linna elanike arvuga üle 50 000 inimese igaühes. Paljud neist linnadest, nende hulgas Stalinogorsk, Magnitogorsk, Karaganda ja Komsomolsk, on ehitatud stalinlike viisaastakute kestel.

Määratu suur territoorium, loetlematud rikkused, rohkearvuline elanikkond, tööstuse ja põllumajanduse varustatus kõige vajalikuga nende kiireks arenguks lubasid nõukogude rahval muuta NSVL sotsialismi ligipääsmatuks kindluseks ja annavad Nõukogude Liidu sõjalise võimsuse veel suuremaks kindlustamiseks kolossaalseid reserve.

II. MEIE MAA MINEVIK

1. Tsaari-Venemaa poliitiline ja majanduslik kord

1917. a. veebruarirevolutsioonini nimetati meie maad Vene impeeriumiks.

Vene impeeriumi eesotsas seisis tsaar. Tsaarivalitsus oli aadlike-mõisnike valitsus, kes osutusid maa täieõiguslikeks peremeesteks. Suurimaks mõisnikuks oli tsaar ise.

Viimne Vene tsaar Nikolai II kirjutas 1897. a. rahvaloenduse täitelehele:

Perekonnanimi — Romanov N. A.

Peamine tegevusala — Venemaa peremees

Seisus — Kogu Venemaa imperaator

Kõrvaline tegevusala — Maaomanik

Viimse Vene tsaari Nikolai II ja ta sugulaskonna omanduseks oli ainult Euroopa-Venemaal 8 miljonit hektaari maad. Pealeselle nad omasid palju maad Siberis, Kaug-Idas ja Kesk-Aasias. Rohkearvuline tsariametnike kari rõhus rahvaste lasknud tal vabalt hingatagi.

Tsaari-Venemaa oli mahajäänud põllumajanduslik riik. Põllumajanduses tegeles määratu suur rahva enamus.

Venemaa tööstus oli arenenud nõrgalt. Vabrikud ja tehased tootsid põllumajandusest poolteist korda vähem. Eriti nõrgalt oli arenenud rasketööstus — metallurgia, masinaehitustööstus, keemiatööstus, söe, nafta ja rauamaagi tootmine.

Tsaari-Venemaa oli oma tootmistehnikalt ja tööstussaaduste koguselt P.-Ameerika Ühendriikidest, Inglismaast, Saksamaast ja Prantsusmaast 50—100 aastat maha jäänud.

„Poole sajandi kestel pärast talupoegade vabastamist kasvab raua tarvitamine Venemaal viiekordseks, kuid siiski Venemaa jääb usumatult ja ennenägematult mahajäänud maaks, kehvaks ja poolmetsikuks, mis on nüüdisaegsete tootmisvahenditega varustatud neli korda halvemini kui Inglismaa, viis korda halvemini kui Saksamaa ja kümme korda halvemini kui Ameerika“ (Lenin).

Ennerevolutsiooniaegse Venemaa tööstus oli sõltuv välismaa kapitalist. Masinad, tööpingid, kemikaalid, isegi metallid veeti sisse välismaalt. Paljud tehased, vabrikud, kaevandused ja raudtee kuulusid välismaa kapitalistidele. Doni basseinis mängisid nagu oma asumaal peremeest prantsuse ja belgia, Bakuus, Uuralis ja Kesk-Aasias — inglise kapitalistid. Tsaari-Venemaa oli sisuliselt Lääne-Euroopa kapitalistlikele maadele pool-asumaaks.

Peagu kolm neljandikku metalli-, söe- ja tekstiiltööstusest, umbes pool naftatoodangust oli inglise-prantsuse kapitalistide käes.

Tsaarivalitsus tegi prantsuse ja inglise kapitalistidelt miljardilisi laene. Nendelt laenudelt hiigelsuurte protsentide maksmine lasus kogu oma raskusega töötajate õlgadel.

2. Töötajate olukord Tsaari-Venemaal

Raske ja rõõmutu oli töötajate elu Tsaari-Venemaal.

Talupoegkond kandis enesel mõisnike ja kulakute orjamise rasket iket.

10 miljonile talupojale kuulus niisama palju maad kui 30 000 kesk- ja suurmaapidajale. Seejuures oli talupoegade maa omadustelt tunduvalt halvem mõisnike maast. Kuid ka seda maad ei saanud talupoegkond harida nagu kord ja kohus. Inventar oli armetu — ainult harkader, puust äke, harva sahk. Ei olnud väetist. 10 miljonist talundist olid ligikaudu pooled hobuseta või omasid ainult ühe hobuse. Hobuse, adra, seemnete ja lisamaa saamiseks tuli pöörduda mõisniku ja külakurnaja poole, kes võtsid talupoja seljast seitse nahka.

Talupoegkond oli puuduses isegi viljarikkail aastail. Põua- ja ikaldusaastail, mis kordusid väga tihti, surid sajad tuhanded talupojad nälga ja haigustesse.

Küla oli antud urjadnikute ja pappide võimusesse. Urjadnikud pressisid talupoegadelt halastamatult makse. Papid hoolitsesid selle eest, et talupoeg oleks kuulekas tsaarile, et ta tasuks maksud ja rikastaks oma rõhujaid.

Tsaarivalitsus kägistas talupoegi üle jõu käivate maksudega. Talupojad laostusid, andsid maa poolmuidu käest ja läksid mööda maailma hulkuma.

Julmalt, ebainimlikult ekspluateeriti töölisi. Tööpäeva pikkus vabrikuis ja tehaseis oli XIX sajandi 80-ndail aastail vähemalt 12½ tundi, ulatudes tekstiiltööstuses 14—15 tunnini. Alles 1897. aastal oli tsaarivalitsus sunnitud Peterburi 30 tuhande tekstiiltöölise streigi surve all 1896. a. suvel välja andma seaduse, mis määras tööpäeva pikkuseks kuni 11½ tundi. Kuid see seadus jäi tegelikult paberile.

Vilets töötasu ei võimaldanud vähegi rahuldavat äraelamistki. Seejuures pigistasid kapitalistid töölise niigi kehvast palgast välja veel hiigelsuuri trahve — kuni üks viiendik töölise töötasust, ajades sel teel lisana kokku veel kümneid ja sadu tuhandeid rublasid.

Vabrikandid kasutasid laialdaselt naiste ja laste tööjõudu. Naistele ja lastele maksti kaks kuni kolm korda vähem kui meestele.

Töökaitset vabrikuis ei olnudki. Töölised töötasid mustades, ventilatsioonita ja kütmata ruumides, olles iga minut vigastuste saamise ohus. Töölised elasid urgastes, koobastes, viletsais kasarmuis, vaesuses. Suur tööpuudus oli töölisele piitsaks.

Tsarism hoidis rahva harimatuses ja pimeduses. Saja inimese kohta oli ainult 27—30 kirjaoskajat. Mõisnikud ja kapitalistid kartsid rahvale haridust anda. Tsaarivalitsus takistas igapidi töölise ja talupoegade laste pääsmist kesks- ja ülikooli. Nende jaoks olid ainult algkoolid, kuid neidki koole oli vähe ja nad olid pappide valve all. Ainult üksikuid rahva hulgast õnnestus tungida hariduse ja teaduse juurde.

Et rahvast vaos hoida, selleks toetas peale sõjaväe, suurearvulise sandarmikorpuse ja politsei tsaristlikku korda veel 250 000 pappi, ksendsi, mullat, pastorit ja teisi usukultuste teenijaid. Esimese imperialistliku sõja alguseks oli Venemaal 1625 kloostrit, üle 54 000 kiriku ja umbes 24 000 kabelit ja palvemaja. Vaimulikele kuuluvat maad hinnati ligikaudu 120 miljonile rublale. Kiriku aastane sissetulek oli üle 400 miljoni rubla.

Töölised ja talupojad olid täiesti õigusteta. Neid ei lastud riigiteenistusse. Kuni 1903. aastani anti talupoegadele maksuvõlgade pärast vitsu. Kapitalistid ei tunnustanud mingisuguseid tööliste ühinemisi ega mingisuguseid kutseühinguid. Igasuguste väljaastumiste eest kapitalistide vastu, eriti streikide eest, peksis politsei töölisi julmalt. „Algatajad“ heideti vanglasse.

Veel raskem oli tsaari-Venemaal elavate arvukate mittevene rahvuste seisukord. Neid koormati üle jõu käivate maksudega, püüti lämmatada igasugust rahvuskultuuri väljendust ja aeti vägivaldselt „venestamise“ poliitikat.

Mõned mittevene rahvused surid välja haiguste ja nälja tagajärjel. Vene kapitalistid hoidsid „ääremaid“ oma asumaade olukorras. Tsaari-Venemaa oli rahvaste tõeline vangla.

3. Tsaari-Venemaa sõjaline nõrkus

Tsaari-Venemaa majanduslikust ja poliitilisest mahajäävusest oli tingitud ka ta mahajäämine sõjalisel alal. Sõjatööstus oli nõrk ega suutnud varustada armeed uute relvade ja vajalise laskemoonaga. Tsaariarmee relvastus ei vastanud ajanõudeile. Krimmisõjas aastail 1853—1856 tsarism sai lüüa, mille üheks põhjuseks oli tsaari armee mahajäävus tehnilise varustuse alal võrreldes vastastega. Vene armee oli varustatud sileda rauaõõnega püssidega, kuna Inglise-Prantsuse sõjaväes oli samal ajal tarvitusel vintpüss, mille laskekaugus ja tuletäpsus oli tunduvalt suurem.

Välismaa kapitalistid kasutasid Vene sõjatööstuse nõrkust ja müüsid Venemaale iganenud relvastust ja kõlbmata lahingumoonat. Näiteks Vene-Jaapani sõja ajal 1904.—1905. a.

välismaa kapitalistid müüsid Venemaale mürske, milledest suurem osa ei lõhkenud üldse.

Esimeses imperialistlikus sõjas oli Vene suurtükivägi relvastatud peamiselt kergesuurtükkidega, kuna Saksa armeel oli samal ajal võimas raskesuurtükivägi. Vene armee kannatas mürskude ja padrunite alatise puuduse all. Tsaarivalitsus ei olnud suuteline varustama sõjaväge isegi vajalise arvu püssidega, mille tõttu kahe-kolme sõduri peale tuli sageli üks püss.

Tsaari armee, nagu ka kogu tsaristliku korra hirmsaks paiseks oli riigivargus. Kaupmehed ja vabrikandid hankisid armeele põlenud nahast saapaid, kopitanud heinu ja roiskunud liha.

Tsaari-Venemaa kandis oma mahajäävuse, oma valitsejate andevaesuse ja müüdavuse tõttu, hoolimata vene sõduri vahvusest, rea kaotusi sõdades, mis olid algatud tsaari ja ta saba-rakkude poolt: Krimmi sõjas, Vene-Jaapani sõjas ja lõpuks imperialistlikus maailmasõjas.

Tsaari-Venemaa sõjalise mahajäävuse eest maksis rahvas väga kallist hinda. Vene-Jaapani sõja ajal 1904.—1905. a. hukkus Mandžuurias üle 150 000 sõduri ja imperialistliku maailmasõja ajal 1914.—1918. a. hukkus üle 2 miljoni vene sõduri. Tsaarivalitsus viis meie maa välismaa kapitali poolt täieliku orjastamise ja riikliku iseseisvuse kaotamise teed mööda. Ainult Suur Sotsialistlik Oktoobri-revolutsioon päästis meie kodumaa võõramaisest ikkest ja viis Venemaa rahvad helgele teele, sotsialismi juurde.

4. Vene rahva kangelaslik võitlus oma Kodumaa eest

Sajandite kestel kaitses vene rahvas ennastsalgavalt oma rahvuslikku ja riiklikku iseseisvust.

XIX sajandi vene kirjanik W. Dal (Dahl), kes armastas palavalt oma kodumaad, kirjutas:

„Isade maa, isamaa — see on meie sünnimaa, kus elasid ja surid meie isad ja vanaisad, kus sündisime ka meie ise...“

Ta on meie isade maa ja seepärast kutsumegi teda isamaaks. Oleme sündinud sel maal ja seepärast kutsume teda sünnimaaks, kodumaaks.

Kellele ei ole siis armas meie isade ja esiisade maa, kellele ei ole armas sünnimaa? Kes ei seisaks oma kodumaa eest, Vene pinna eest, mida on meile oma testamendis pärandanud meie esivanemad ja mida meie peame pärandama oma lastele ja lastelastele, et neil oleks, kus elada ja töötada, lõbutseda ja rõõmustada... Ega nad ometi pea olema võõral maal, võõra rahva teenistuses ja, kui tuleb viimne tund, jätma oma luud võõrsile?

Vene Maa, meie isamaa, on avaram ja tugevam teistest maadest...

Kaitske, poisid, oma kodumaad, isamaad! See on sinu kätki, sinu häll, sinu maja ja eluase, igapäevane leib, elustav vesi; Vene pind on sulle isaks ja emaks...; ta on sinu isade ja esiisade elupaik...; ta on samuti sinu lastele koduks ja varjupaigaks...“

Nõukogude inimesed armastavad palavalt oma Kodumaad, suurte inimeste sünnipaika, ja kangelaslikult, hoolimata oma elust, kaitsesid nad tema iseseisvust võitlustes võõramaiste vallutajatega.

Selles võitluses karastus vahva, vabadust armastava, välis-
maise ikkega mitte leppiva vene rahva iseloom.

1242. aastal tungisid Venemaa kallale saksa rüütlid. Nad riisusid ja tapsid slaavi, leedu ja teisi rahvaid, sundisid neile oma usku ja muutsid kohalikud talupojad oma pärisorjadeks. Vene vürst Aleksander Nevski purustas saksa rüütlite-vallutajate valitud väed kuulsas Peipsi järve jäälahingus.

Enam kui 200 aastat oli vene rahvas tatari khaanide valitsuse all, kuid ometi oskas ta neist vabaneda. Kulikovi lahingus 1318. a. purustasid vene kaitsesalgad khaan Mamai ja pärast vene rahvas heitis eneselt tatari khaanide valitsuse päriselt. 1612. a. tungisid poola aadlikud sügavale meie kodumaale ja vallutasid Moskva. Vene rahvas tõusis Kodumaa kaitseks. Minin organiseeris linlasi Moskva kaitseks. Minin ja Požarski poolt juhitud rahvavägi purustas poolakad-vallutajad ja ajas nad Venemaalt välja.

XVIII sajandi algul tungisid Venemaale rootslased. Rootsi vägede eesotsas seisis selle aja kuulus väejuht kuningas Kaarel XII. Ajaloolises Poltava lahingus 1709. a. suvel

andsid Vene polgud, juhitud Peeter I poolt, rootslastele purustava löögi. Kaarel ise pääsis vaevu vangilangemisest.

Vene rahvas kaitses oma kodumaad 1812. a., kui Venemaal tungis Prantsuse keisri Napoleoni poolmiljoniline armee. Isamaa sõjast Napoleoni armee vastu võttis osa kogu rahvas. Kuulsa väejuhi Kutuzovi — geniaalse Suvorovi õpilase — juhatusel all purustas Vene sõjavägi kogu rahva toetusel Napoleoni armee. Ainult vähesed Napoleoni armeest pöördusid tagasi koju.

Sangarlikult kaitsesid Sevastopoolit vene sõdurid ja madrused Krimmi sõja ajal 1853.—1856. a. Inglise, Prantsuse ja Türgi ühendatud armeede vastu.

Sõdades võõraste maadeahnitsejatega ilmutasid vene soldatid erakordset vaprust, julgust ja visadust. Raskemais tingimuses, halvasti relvastatud, nad kaitsesid kodumaad võõraste vastu. Nende jõud suurenes rahva toetusest.

Vene armeel on oma sajanditepikkune ajalugu, oma sajan-deid kestnud traditsioonid. Vene soldatite vahvusest ja vastupidavusest kirjutas Engels: „Vene soldatid osutuvad ühtedeks vapramateks Euroopas... alati oli venelasi kergem maha lasta kui sundida neid põgenema.“

Võitluses oma rahvusliku iseseisvuse eest tõusis vene rahvast esile palju andekaid väejuhte. Geniaalse väejuhi Suvorovi nime, kes ei tunnud ühtki kaotust, ja ta õpilaste Kutuzovi ja Bagrationi nimesid austab suurima armastusega kogu meie rahvas. Vene sõjaline ajalugu on tulvil hiilgavaid mehisuse ja vapruse eeskujusid.

Sadae aastate kestel võitlesid kangelaslikult oma rahvusliku iseseisvuse eest ka teised rahvad, kes kuuluvad suurde Nõukogude Liitu. Selles võitluses abistas neid vene rahvas.

Ukraina talupojad, näiteks, pidasid visa ja leppimatut võitlust poola panidega. Veristes võitlustes heitis ukraina rahvas silmapaistva väejuhi Bogdan Hmelnitski juhtimisel eneselt XVII sajandil poola aadli võimu, peksis poola panid minema ning sõlmis liidu Moskva riigiga. Vene rahvas, ajalooliselt seotud ukraina rahvaga, abistas viimast võitluses poolakate vastu.

5. Töötajate võitlus Tsaari-Venemaal eneste vabastamise eest

Vene rahvas pidas võitlust mitte ainult välismaiste saagi-ahnitsejatega, vaid ka teda rõhuvate bojaaridega, mõisnikega ja kapitalistidega.

Vene ajalugu on täis talupoegade sõdasid ja ülestõuse. Esimene talupoegade sõda oli 1606.—1607. aastail Praeguse Valge-Vene, Ukraina põhjapoolse osa ja teiste rajoonide talupojad tõusid üles mõisnike ja bojaaride vastu. Ülestõusjate eesotsas seisis endine pärisori-talupoeg Ivan Bolotnikov. Korduvalt löid tema salgad tsaar Šuiski vägesid. 1606. a. oktoobris jõudis üle 10 000 vastuhakkaja isegi Moskva alla. Kuid reedangu ja tsaari suurearvulise väe surve tõttu olid nad sunnitud taganema. Talupoegade salgad taandusid esmalt Kaluga ja hiljem Tuula alla. Nendes linnades nad pidasid vastu mitmekuistele piiramistele. Alles 1607. a. oktoobris suutsid tsaari timukad ülestõusu maha suruda. Bolotnikov hukati.

Teine suurem ülestõus oli 1670.—1671. aastail Stepan Razini juhtimisel. Seda ülestõusu toetasid vene talupojad ja Volga-äärsed rahvad — čuvašid, tatarid, mordvalased ja marilased. Kuid vastuhakkajad said lüüa. Stepan Razinil raiuti Moskvast pea otsast.

Kõige võimsam talupoegade sõda oli 1773.—1775. a. Seda juhtis Jemeljan Pugačev. Talupoegade liikumine haaras määratu suure Uurali ja Taga-Volga territooriumi. See algas kehvikute-kasakate ülestõusuga oma rõhujate vastu. Kasakad vallutasid rea kindlusi ja piirasid sisse Orenburgi. Pugačeviga ühinesid Uurali tehaste töölised-pärisorjad. Töölised varustasid Pugačevi sõjaväge relvadega. Tehaste tööliste hulgast olid pärit Pugačevi sõjaväe juhid — Hlopuša ja Beloborodov.

Ülestõusuga liitusid baškiirid. Tsaari mõisnike poolt paljaks riisutud baškiirid tõusid korduvalt üles oma rõhujate vastu, kuid need ülestõusud suruti halastamatult maha. Üksnes 1740. a. piinati ja anti mõisnikele pärisomanduseks kuni 30 000 vastuhakanud baškiiri. 400 baškiiride küla riisuti ja põletati maha. Kuid baškiirid ei alistunud. Nad tõusid

uuesti üles ja valgusid oma ratsaväega Pugačevi armeesse. Üheks nende juhiks oli Salavat Julajev.

Samal ajal tõusid üles Volga-äärsed talupojad-pärisorjad: venelased, tatarid, čuvašid, mordvalased ja marilased. Mõisnike mõisad rüüstati. Härraste leivatagavarad veeti Pugačevi armeesse. Talupojad vallutasid mõisnike maad.

Pugačevi ülestõus vapustas põhjalikult tsaari-mõisnike korda. Tolleaegne tsaarina Katarina II oli sunnitud kiiresti lõpetama sõja türklastega ja paiskama oma sõjaväe võitlusse Pugačevi vastu. Laialdastele talupoegade ja kasakate massidele toetudes võitles Pugačev edukalt tsaari-armee vastu. Ta saabus oma vägedega Kaasani alla ja vallutas linna. Kuid varsti pärast seda Pugačevi sõjavägi purustati ja ta ise võeti vangi ning hukati.

Talupojad võitlesid mehiselt ja kindlalt tsaari sõjaväega kõigis neis ülestõusudes. Kuid neil ei olnud selget kujutlust, mida on vaja saavutada. Nad olid harimatud, killustatud ega suutnud luua kindlat organisatsiooni ja tugevat armeed. Töölisklassi, kes oleks võinud juhtida talupoegi ja rõhutud rahvaid, siis veel ei olnud. Seepärast talupojad kaotasid alati.

XIX sajandi teisel poolel kasvas koos suurtööstuse kasvamisega Venemaal ka töölisklass. Vene tööline asus töötajate revolutsioonilise liikumise etteotsa oma rõhujate vastu.

Ainult töölisklass, kui kõige revolutsioonilisem ja organiseeritum, võis koondada enda ümber kõik rõhutud ja viia nad võitlusse kurnajate vastu.

Juba möödunud sajandi 70-ndail, eriti aga 80-ndail aastail vene töölised hakkasid ühinema ja ühiselt esitama kapitalistidele oma nõudmisi. Eesmised töölised said aru, et edukaks võitluseks kapitalistidega on vaja luua oma organisatsioon. Varsti hakkasid tekkima tööliste ühingud. Teiselt poolt hakkasid esimesed vene marksistid looma oma ringe. 1895. a. V. I. Lenin ühendas Peterburis kõik marksistlikud töölisringid üheks „Töölisklassi Vabastusvõitluse Liiduks“. See ühing lõi kontakti massilise töölisliikumisega ja juhtis seda poliitiliselt. Peterburi „Võitlusliit“ oli revolutsioonilise partei — bolševike partei — algeoks.

Bolševike partei juhtis Venemaa töölisklassi võitlust.

1905. a. toimus esimene Vene revolutsioon. Kuid sel ajal ei olnud veel tugevat tööliste ja talupoegade liitu tsarismi vastu. Esimene Vene revolutsioon ebaõnnestus. Tsaar mõistis rahva üle julma kohut. Bolševike juhtimisel töölisklass kogus kiiresti jõudu, valmistus uuteks võitlusteks ja liidus talupoegadega astus uuesti välja tsarismi vastu. Koos vene tööliste ja talupoegadega astusid tsaarivalitsuse vastu välja kõik Tsaari-Venemaa rõhutatud rahvad.

27. veebruaril (12. märtsil) 1917. a., esimese imperialistliku maailmasõja ajal, puhkes Venemaal kodanlik-demokraatlik revolutsioon. Tsarism kukutati. Kõrvuti kodanliku Aju-tise Valitsusega tärkasid tööliste, sõdurite ja talupoegade saadikute nõukogud.

III. SUUR SOTSIALISTLIK OKTOOBRI-REVOLUTSIOON

1. Sotsialistliku revolutsiooni võit Venemaal

1917. a. kodanlik-demokraatlik veebruarirevolutsioon ei lahendanud proletariaadi ega töötavate talupoegade ülesandeid. Kodanlik Aju-tine Valitsus jätkas imperialistlikku sõda. Ta ei võinud ega tahtnud anda rahvale ei rahu, leiba ega vabadust. Menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid, kes olid poetanud endid nõukogudesse, kiitsid heaks ja toetasid Aju-tise Valitsuse rahvavaenulist poliitikat. Kontrevolutsioon valmistas ette arveteõiendamist töölisklassiga, surus maha talupoegade ülestõuse. Ta tahtis monarhia uuesti jalule seada.

8 kuu kestel, veebruarist oktoobrini 1917. a., bolševike partei paljastas Aju-tise Valitsuse kodanlikku poliitikat, menševike ja sots.-revolutsionääride reetlikku taktikat ja võitis enamuse töölisklassis ja tööliste, sõdurite ja talupoegade saadikute nõukogudes. Ta tõmbas sotsialistliku revolutsiooni poole miljoneid talupoegi.

Bolševikud viisid Lenini ja Stalini juhtimisel töölisi, talupoegi ja sõdureid relvastatud ülestõusule kodanluse vastu.

25. oktoobril (7. novembril) 1917. a. kukutati Venemaal kapitalistide ja mõisnike võim.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon pani kehtima proletariaadi diktatuuri. Töölisklassi juhtimisel saavutas meie Kodumaa töötav rahvas vabanemise põlisest orjusest.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tekitas meie maa saatuses põhjaliku murrangu. Ta tõi meie maa välja maailmasõjast, päästis ta imperialistlike saagiahnitsejate orjusest ja röövimisest.

Nõukogude riik võttis kapitalistidelt vabrikud, tehased, pangad, transpordiabinõud ning muutis kõik need rikkused riigi omandiks — kogu rahva omandiks. Endised mõisad, kroonu- ja kloostrimaad natsionaliseeriti ja anti üle tasuta kasutamiseks töötavale talupoegkonnale.

Nõukogude võim tegi lõpu rahvuslikule survele ja kuulutas välja rahvaste õiguse oma riigielu iseseisvale korraldamisele.

Varemad revolutsioonid viisid ainult võimu üleminekule ühelt rühujate klassilt teisele, ühe ekspluateerimisvormi asendamisele teisega. Oktoobrirevolutsioon pani maksma proletariaadi diktatuuri — kõigist seni olnud revolutsioonilistest klassidest kõige revolutsioonilisema klassi võimu. Töölisklass, asudes riigi etteotsa, seadis ülesandeks kaotada igasugune inimese ekspluateerimine inimese poolt ja luua uus, klassideta sotsialistlik ühiskond.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon osutub tõeliselt esimeseks suureks revolutsiooniks maailmas.

Esinedes esimesel kolhoosnike-lööktöölaliste kongressil, seltsimees Stalin ütles:

„Ajalugu tunneb küllalt revolutsioone. Nad erinevad Oktoobrirevolutsioonist sellega, et nad kõik olid ühekülgsed revolutsioonid. Vaheldus üks töötajate ekspluateerimise vorm teise ekspluateerimisvormiga, kuid ekspluateerimine ise jäi. Vaheldusid ühed ekspluateerijad ja rühujad teiste ekspluateerijate ja rühujatega, kuid ekspluateerija ja rühuja ise jäid. Ainult Oktoobrirevolutsioon seadis enesele sihiks — hävitada igasugune ekspluateerimine ja likvideerida kõik ja igasugused ekspluateerijad ja rühujad.“

Oktoobrirevolutsiooni põhiline erinevus kõigist eelnenud revolutsioonidest seisneb selles, et ta osutub ainsaks revolutsiooniks, mis andis rahvale mitte ainult poliitilised vabadused, vaid lõi ka materiaalsed tingimused töötajate jõukaks ja kultuurseks eluks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon teostas töötajate ja inimkonna paremate esindajate paljude sugupõlvete unistused. Töötajate poolt loodud sotsialistlik riik osutub tööliste ja talupoegade käes peamiseks relvaks kommunismi ehitamiseks ja sotsialistliku revolutsiooni võitude kaitsmiseks võimalike kallaletungide vastu kapitalistlike riikide poolt.

2. Oktoobrirevolutsioon avas inimkonna ajaloos uue ajastu

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon omab hiigelsuure rahvusvahelise tähtsuse, kuna ta rajas aluse inimkonna ajaloos põhilisele pöördele, pöördele vanalt kapitalistlikult maailmalt uue, sotsialistliku maailma poole. Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon rajas aluse klassideta sotsialistliku ühiskonna ehitamisele. Kogu maailma rõhutatud klassid näevad Oktoobrirevolutsioonis oma vabastamise panti. Oktoobrirevolutsioon nakatab oma eeskujuga kõigi maade proletaarlast.

Oktoobrirevolutsioon avas uue ajastu inimkonna ajaloos — proletaarsete revolutsioonide ajastu. Sotsialistlik revolutsioon tõestas, et töötajad võivad kapitalistlikust orjusest vabaneda ainult sotsialistliku revolutsiooni teel, relvastatud võimu haaramise ja tööliklassi diktatuuri maksmapanemise teel. Üha arusaadavamini, üha selgemini kerkib miljonite töötajate ette suur tõde: kapitalistlikust orjusest ei pääse teisiti kui bolševistliku võitlusega ja bolševistliku revolutsiooniga.

Oktoobrirevolutsioon lõhestas maailma kahte süsteemi: sotsialistlikuks ja kapitalistlikuks. Juba oma olemasolu faktiga ja võimsa õitsenguga meie sotsialistlik maa näitab kogu maailma töötajatele kapitalismi mädasust. Ta näitab, et kapitalistlik süsteem on oma aja ära elanud, peab purustatama ja asendatama kõrgemaga — nõukogude sotsialistliku süsteemiga.

Töölisklassi juhtimisel saavutas nõukogude talupoegkond õnneliku elu. See ajalooline tõik avaldab määratu suurt mõju kapitalistlike riikide talupoegkonnale. Talupoegade massid hakkavad nägema töölisklassis ja kommunistlikes parteides oma juhti. Koos töölisklassiga arendavad nad võitlust kodanluse ja mõisnike vastu.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon pani liikuma rõhutud rahvad ja asumaad, kes näevad temas teed oma vabane-misele. Oktoobrirevolutsioon avas uue ajastu — rahvuslik-vabastamise revolutsioonide ajastu asumaades ja sõltuvais riikides.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni otsesel mõju-tusel organiseerusid kapitalistlikes riikides ja asumaades kommunistlikud parteid ja loodi Kolmas Kommunistlik Inter-natsionaal.

Kõigi maade rahvamassid vaatavad Nõukogude Liidule kui oma isamaale, oma eelväele, oma löögibrigaadile. Sot-sialismi võit NSVL-s kõvendas kogu maailmas töötajate usku oma jõusse ja oma võidu vältimatusse.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ja sotsialismi võit NSV Liidus tõestasid marksismi-leninismi ideede õigsust ja jõudu. Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suur õpetus tungib edu-kalt ellu. Laialdased töötajate massid kogu maailmas näevad temas oma võidu lippu võitluses rõhujate vastu. „Peamine tu-lemus seisneb selles, et meie maa töölisklass, hävitanud ini-mese ekspluateerimise inimese poolt ja kindlustanud sotsia-listliku korra, tõestas kogu maailmale, et ta asi on õige. Selles seisneb peamine tulemus, kuna ta kinnitab usku töölisklassi jõusse ja tema võidu vältimatusse“ (Stalin).

IV. KODUSÕDA NSV LIIDUS

1. Punakaardist Punaarmee

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit kutsus välja pöörase viha kurnajate klassi poolt, kes püüdis nõukogude võimu relvastatud jõuga kukutada.

Niisugune kukutatud klasside pöörane viha ei osutunud bolševike parteile mingiks uudiseks. Bolševikud teadsid hästi, — seda õpetas neile Marxi-Engelsi teooria ja klassivõitluse ajalugu, — et kukutatud kurnajateklassid katsuvad oma võimu, oma eesõigusi ja rikkusi saavutada uuesti vägi-valdsel teel.

Selleks, et võita võim, hoida seda enda käes ja maha suruda kõik kukutatud kurnajateklassi katsed vana korra uuesti ülesehitamiseks, oli töölisklassil vaja luua omaenda relvastatud jõud.

Just seepärast bolševike partei on alati osutanud töölisklassi relvastatud jõudude organiseerimisele suurt tähelepanu. Veel 1905. a. revolutsiooni eelõhtul V. I. Lenin kirjutab, et ilma relvastatud jõuta ei saa kukutada tsarismi ja võita kodanlust.

Revolutsiooni-äikese esimeste märkide ilmumisel 1905. a. pöördus V. I. Lenin tööliste poole relvastumise üleskutsega. „Ainult relvastatud rahvas — kirjutab Lenin — võib olla tõeliseks rahva vabaduse kantsiks.“ Lenini üleskutse leidis tööliste massides laialdast vastukaja ja nad hakkasid looma relvastatud võitlussalku (družiinasid).

Pärast 1917. a. kodanlik-demokraatlikku veebruarirevolutsiooni hakati suurtes linnades ja tööstuskeskustes looma Punakaardi salku. Töölised lugesid punakaartlase nime kandmist enesele kõige suuremaks auks. Vastuvõtmine Punakaarti toimus partei- ja ametiühinguliste organisatsioonide soovitude alusel.

Üheaegselt Punakaardi loomisega suurendas bolševike partei oma tööd vanas armees, et kindlustada selle üleminekut revolutsiooni poole. Rindel ja tagalas töötasid bolševikud väsimatult sõdurite ja madruste organiseerimisel. Eriti suurt osa sõdurite revolutsioneerimises etendas bolševistlik rindeleht „Okopnaja pravda“ („Kaeviku tõde“).

Kodanlus sai väga hästi aru, millist ohtu tähendab talle relvastatud proletariaat. Revolutsiooni mahasurumiseks ta tahtis kõigepealt desarmeerida töölisklassi, hävitada Punakaardi. 1917. a. augustis suunas kontrerevolutsiooniline kind-

ral Kornilov kodanluse ja Inglise ning Prantsuse imperialistlike valitsuste tahet teostades oma väed Petrogradi peale. Töölised ja revolutsioonilised madrused ja sõdurid, juhitud bolševike parteist, andsid jultunuks muutunud kontrrevolutsioonile hävitava löögi.

Oktoobri-ülesthõusu võidurikkas lõpptulemuses etendas suurt osa Punakaart. Tuhanded töölised astusid Punakaardi võitlussalkadesse. Soldatid, madrused, punakaartlased, juhitud bolševike partei poolt, murdsid vaenlase vastupanu ja surusid maha valgekaartlaste mässud Moskvas ja Petrogradis. Jaanuari algul 1918. aastal vabastasid Punakaardi salgad ja Ukraina nõukogude valitsuse väed Kiievi. Ajavahemikul 1917. a. novembrist kuni 1918. a. veebruarini oli nõukogude võim maksma pandud kogu Venemaa territooriumil, Minskist kuni Vladivostokini ja Arhangel'skist kuni Odessani.

Nõukogude võimu võidukäik näitas kogu maailmale, et Nõukogude Vabariik muutub iga päevaga üha tugevamaks. Kohe pärast Oktoobrirevolutsiooni astusid valgekaartlased avalikku sobingusse välismaa kodanlusega, et ühisel jõul proletariaadi diktatuur hävitada, kodanluse võim ja tule seada ning vabrikud ja maa mõisnikele ja kapitalistidele tagasi anda. Igast küljest tõusid nõukogude võimu vastu kontrrevolutsioonilised jõud. Rahvavaenlased, ühinenud mitmesugustesse kontrrevolutsioonilistesse organisatsioonidesse, toimetasid rahvusvahelise kodanluse juhtnõõride kohaselt ning rahade abil nurjatut salakuulamist ja panid toime diversiooni- ning terroriakte. Välismaa luurele osutasid määratu suurt abi tsaari ohvitserid ja kindralid, vene vabrikandid ja mõisnikud, menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid, trotskistlik-buhhaarinlikud bandiidid ja kodanlikud rahvustlased.

Bolševike partei nägi ette imperialistlike riikide kallale tungi võimaluse Nõukogude Vabariigile. Seepärast seadsid Lenin ja Stalin nõukogude võimu maksmapaneku esimestest päevadest alates ülesandeks uue ja hästi organiseeritud distsiplineeritud revolutsioonilise armee loomise töölised ja talupoegadest.

28. jaanuaril 1918. a. V. I. Lenin kirjutas alla dekreedile Töölis-Talupoegade Punaarmee organiseerimiseks.

Rahvakomissaride Nõukogu Dekreet

Töölis-Talupoegade Punaarmee organiseerimiseks.

„Vana armee oli kodanlusele töötajate klassi rõhumise vahendiks. Võimu üleminekuga töötajate ja ekspluateeritute klassile tekkis vajadus uue armee loomiseks, mis oleks nõukogude võimu kantsiks olevikus, vundamendiks alatise armee asendamisel kogu rahva relvastamisega lähemas tulevikus ja oleks toeks Euroopa tulevasele sotsialistlikule revolutsioonile.

I

Seda silmas pidades Rahvakomissaride Nõukogu otsustab: organiseerida uus armee nimetuse all „Töölis-Talupoegade Punaarmee“ järgmistel alustel:

1. Töölis-Talupoegade Punaarmee luuakse töötajate klasside kõige teadlikumaist ja organiseeritumaist elementidest.

2. Pääs tema ridadesse on võimaldatud kõigile üle 18-aastastele Vene vabariigi kodanikele. Punaarmeesse astub igauks, kes on valmis andma kogu oma jõu ja elu Oktoobrirevolutsiooni võitude, nõukogude võimu ja sotsialismi kaitseks. Punaarmee ridadesse astumiseks on vajalik soovitus: sõjaväe komiteedelt või ühiskondlikelt demokraatlikelt organisatsioonidelt, kes seisavad nõukogude võimu platvormil, partei- või kutseorganisatsioonidelt või vähemalt nende organisatsioonide kahelt liikmelt. Punaarmeesse astumisel tervete üksusena nõutakse kõigi sisseastujate vastastikust tagatist ja nimelist hääletamist.

II

1. Töölis-Talupoegade Punaarmee sõjaväelased on täielikul riiklikul ülalpidamisel ja saavad pealeselle 50 rubla kuus.

2. Punaarmee sõdurite töövõimetuid perekonnaliikmeid, kes varem olid nende ülalpidamisel, kindlustatakse kõige vajalikuga kohalike tarvitusnormide alusel, vastavalt nõukogude võimu kohalike organite määrustele.

III

Töolis-Talupoegade Punaarmee kõrgemaks juhtivaks organiks on Rahvakomissaride Nõukogu. Armee vahetu juhtimine ja juhatamine on koondatud Sõjakomissariaati ja selle juurde loodud Erilisse Ülevenemaalisse Kolleegiumi.

Rahvakomissaride Nõukogu esimees

V. ULJANOV-LENIN.“

Üheaegselt dekreediga avaldamisega Punaarmee organiseerimiseks kujundati partei ja valitsuse poolt Ülevenemaaline Kolleegium Punaarmee organiseerimise ja formeerimise alal. Kolleegiumi organisatsioonilist ja agitatsioonilist tööd juhtis L. M. Kaganovič. Kolleegium, tuginedes juba olemasolevatele sõjalistele organitele — Punakaardi staapidele ja nõukogude sõjalistele osakondadele — arendas määratu suurt tegevust. 1918. a. aprilli lõpuks Punakaardi salgad valgusid Punaarmee regulaarosade koosseisu.

Punaarmeed luues pidi bolševike partei ja Nõukogude Valitsus ületama määratu suuri raskusi. Meil ei olnud kogemusi, ei olnud tööliste ja talupoegade hulgast võrsunud komandöre.

Algul komplekteeriti Punaarmee vabatahtlikest. Kuid interventide ja valgekaartlaste ühendatud jõudude pealetung Nõukogude Vabariigile tingis ülemineku sunduslikule väeteenistusele.

Tööliste ja töötavate talupoegade kutsumisega sunduslikku väeteenistusse kasvab Punaarmee arvuline suurus pidevalt. 3. oktoobril 1918. a. Lenin seadis ülesande: luua 1919. aasta kevadeks kolmemiljoniline Punaarmee. Partei ja kogu nõukogude rahvas teostas selle ülesande hiilgavalt.

Bolševike Partei Keskkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu kujundas 30. novembril 1918. a. Tööliste ja Talupoegade Riigikaitse Nõukogu eesotsas Leniniga. Nõukogu koosseisu kuulus Stalin. Tema oli Lenini lähimaks kaasvõitlejaks kogu riigikaitse organiseerimise töös. Tööliste ja Talupoegade Riigikaitse Nõukogu oli kõrgeimaks organiks, kes juhtis Nõukogude maa riigikaitset kodusõja aastail. Punaarmee juhtimiseks moodustasid partei ja valitsus 2. septembril 1918. aastal Vabariigi Revolutsioonilise Sõjanõukogu (RVSR), mille koosseisu kuulus seltsimees Stalin. Samal ajal loodi rinate ja armeede revolutsioonilised sõjanõukogud.

Poliitilise töö juhtimiseks ja vanade sõjaväeliste eriteadlaste kontrollimiseks nimetati sõjaväeüksustesse sõjaväekomissarid. Loodi Punaarmee poliitilised osakonnad ja organiseeriti polkudes bolševistlikud rakukesed.

2. Esimesed tuleristsed

Töölis-Talupoegade Punaarmee sündis, kasvas ja karastus kodusõja tules.

Punaarmee koos Punakaardiga likvideeris 1918. a. veebruaril lõpuks kindral Kornilovi ohvitseride-junkrute salgad ja Donil ataman Kaledini kasakate-kulakute väed. Kubanis Punaarmee purustas Kubani kodanliku Raada ja kindral Pokrovski väed. Orenburgi ja Uurali oblastites ta hävitas ataman Dutovi ohvitseride-kulakute banded. 1918. a. veebruaris Punaarmee purustas Rogačev-Žlobini rajoonis kindral Dovbor-Musnicki 1. poola korpuse väeosad ja kindlustas revolutsiooni võidud Valge-Venemaal.

Samal perioodil andsid Punaarmee ja Punakaart seltsimees Ordžonikidze juhtimisel otsustavat abi ukraina töölistele ja talupoegadele võitluses Ukraina kontrevolutsioonilise Kesk-Raada vastu, kes oli haaranud võimu. Lahinguis Kiievi all anti Kesk-Raada vägedele purustav löök. Kogu Ukraina territooriumil pandi kehtima nõukogude võim.

Samal ajal andis noor Punaarmee purustava vastulöögi Nõukogude Bessaraabiassa tunginud rumeenlastest maadeharrajaile. Rõbnitsa lahinguis 1918. a. veebruaris, kus eriti

paistis silma Kotovski salk, löödi Rumeenia väeosad puruks ja Rumeenia valitsus palus meilt rahu. 9. märtsil kirjutati alla lepingule VNFSV-i (RSFSR) ja Rumeenia vahel. Selle lepingu põhjal Rumeenia kohustus kahe kuu jooksul puhastama Bessaraabia oma vägedest. Kuid Rumeenia ei täitnud tookord oma kohustusi.

Kontrrevolutsiooni pesade purustamist Punakaardi ja Punaarmee poolt ning nõukogude võimu kehtimapanekut kogu endise Vene impeeriumi määratu suurel territooriumil nimetas Lenin nõukogude võimu triumfikäiguks.

Kuid Nõukogude Vabariigi seisukorda ei võinud lugeda küllalt kindlaks seni, kuni Venemaa oli sõjajalal Saksamaa ja Austria-Ungariga. Et lõplikult nõukogude võimu kindlustada, oli vaja sõda võimalikult ruttu lõpetada.

Küsimus rahu sõlmimisest Saksamaaga oli noorele Nõukogude Vabariigile elu- või surmaküsimus. Inglise-Prantsuse imperialistid katsusid kõigi abinõudega kiskuda Nõukogude Vabariiki sõtta Saksamaaga, arvestades seda, et selles sõjas Nõukogude Vabariik lüüakse puruks. Rahu sõlmimise vastu astusid välja kõik meie maal asuvad kontrrevolutsioonilised elemendid: menševikud, sots.-revolutsionäärid, valgekaartlased, välismaised spioonid ja nende liitlased — trotskistid ja buhhaarinlased. Vandeseltslaste kava nägi ette kontrrevolutsiooniliste mässude organiseerimist nõukogude vägede tagalas ja partei ja valitsuse juhtide tapmist.

10. veebruaril 1918. a. Juudas-Trotski ajas reetlikult nurja rahuläbirääkimised Saksamaaga, jättes kuritahtlikult täitmata Lenini ja Stalini poolt antud otsesed direktiivid rahu lepingu allakirjutamiseks. Saksa valitsus katkestas vaherahu ja 18. veebr. kell 12.00 päeval tungis 400 000-line Saksa-Austria armee meie Kodumaa piiridesse. Piiril asuvad vana armee jäänused ei pidanud Saksa-Austria vägede survele vastu ja alustasid taganemist. Vaenlane liikus kiiresti edasi revolutsiooni südame — Petrogradi — poole.

Saksa keiserlike maadehaarajate kallaletung Nõukogude Vabariigile kutsus välja kogu maal võimsa revolutsioonilise tõusu. Petrogradis loodi mõne päeva jooksul ja saadeti rindele kümned Punaarmee väesalgad. Nende salkade loomist

juhtisid isiklikult Lenin, Stalin, Sverdlov, Kalinin, Dzeržinski, Molotov, Kaganovič, Andrejev.

Punaarmee ja Punakaardi noored salgad astusid hambuni relvastatud imperialistlike röövikutega vihasesse võitlusse. 23. veebruaril andsid Punaarmee polgud koos Punakaardi salkadega otsustava vastulöögi okupantidele Narva ja Pihkva all. Vastase edasitung Petrogradile peatati. Saksa imperialistlikele vägedele vastulöögi andmise päev, 23. veebruar 1918. a., sai noore Punaarmee sünnipäevaks.

3. märtsil 1918. a. kirjutati alla rahuleping Nõukogude Vabariigi ja Saksamaa vahel. Ent Trotski ja Buhharini reetlikkus läks meie kodumaale kalliks maksma, sest keiserlik Saksamaa haaras Ukraina, Krimmi, Leedu, Läti, Eesti ja osa Valge-Venest. Nõukogude Vabariik kohustus maksma suurt kontributsiooni.

Väljakannatamatult rasked olid Bresti rahutingimused, mis Saksamaa imperialistide poolt noorele Nõukogude Vabariigile peale sunniti. Kuid, nagu väitis V. I. Lenin, ilma selleta oli võimatu saada nõukogude korra kindlustamiseks hädatarvilikku hingetõmbamise aega. Bresti rahu sõlmimisega säilitas partei nõukogude võimu, võitis aega selle kindlustamiseks ja riigimajanduse korraldamiseks ja kogus jõudu rahvusvahelise ja sisemise kontrrevolutsiooni purustamiseks.

3. Kodusõja ja välismaise sõjalise interventsiooni algus

Nõukogude võimu kindlustamine kutsus liitriikide imperialistide seas välja suurima ärevuse. Nad kartsid, et Venemaa lahkumine sõdijate hulgast lõhub nende plaanid, kergendab Saksamaa sõjalist seisukorda, suurendab rahupüüdeid kõigis maades, rinnetel ja tagalas. Kuid veel rohkem kartsid nad, et Lääne töötavad hulgad järgivad Vene tööliste eeskujul ja kukutavad kodanlikud valitsused oma maal.

Neil põhjusil Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia, Jaapani ja Põhja-Ameerika Ühendriikide valitsused otsustasid alustada sõjalist interventsiooni Venemaal selleks, et kukutada nõukogude võim ja kehtima panna kodanluse ja mõisnike võim.

Inglise-Prantsuse väed vallutasid Murmanski ja Arhangel'ski. Jaapani imperialistid maandasid omad väed Vladivostokis. Jaapanlaste järel maabusid Vladivostokis Inglise, Prantsuse, Ameerika ja Itaalia väed. Inglise-prantslaste abil organiseerisid kindral Kornilovi ja kindral Denikini lõplikult purustamata vägede jäänused „vabatahtlike armee“ ja tõstsid kasakluse ladvakihtide kontrrevolutsioonilise mässu Kubanil ja Põhja-Kaukaasias. Saksa imperialistid tegid Nõukogude Venemaaga sõlmitud rahulepingule vaatamata kõik mis nende võimuses selleks, et nõrgestada ja hukka saata meie Kodumaad. Nad kiskusid Nõukogude Venemaa küljest Ukraina ja röövisid Ukraina rahvast. Doni oblastis tõstsid kindralid Krasnov ja Mamontov Saksa imperialistide abil Doni kasakate mässu ja vallutasid Doni oblasti.

Uuralis, Kesk-Volga rajoonis ja Siberis kihutasid prantsuse-inglise agendid mässule čehhoslovakkide korpuse. See korpus, arvult ligi 60 000 meest (neist 40 tuhat lahingulisse koosseisu kuuluvat) loodi Ajutise Valitsuse ajal sõjavangidest. Nõukogude valitsus lubas tal siirduda kodumaale läbi Siberi ja Kaug-Ida. Inglise-Prantsuse kodanlus, sotsialistid-revolutsionäärid ja menševikud kasutasid čehhoslovakkide korpust mässuks nõukogude võimu vastu. Mäss oli signaaliks kontrrevolutsioonilisteks mässudeks kulakuile Siberis ja Volga-mail ning kasakluse ladvakihtidele Orenburgi ja Uurali oblastites. Volga-mail oli loodud Samaara valgekaartlik sotsialistide-revolutsionääride valitsus. Siberis kujundasid Inglise ja Prantsuse imperialistid novembris 1918. a. valgekaartliku valitsuse eesotsas tsaari laevastiku admiralil Kolčakiga. Inglise väed vallutasid Bakuu.

Inglise ja Prantsuse imperialistid ja nende agendid — sotsialistid-revolutsionäärid, menševikud, trotskistid ja buhhaarinlased organiseerisid mässe Rõbinskis, Muromis, Jaroslavis ja Moskvas. Alatult, nurgatagant tapsid nad smd Volodarski ja Uritski. 1918. a. 30. augustil need bandiidid tungisid mõrvarlikult V. I. Lenini elu kallale ja haavasid teda raskesti. Vastuseks välismaa luurete ja nende agentuuride roimarlikele tegudele kuulutas Nõukogude Valitsus välja massilise punase terrori revolutsiooni kõigi vaenlaste vastu.

Vandenõu organiseerijad paljastati Ülevenemaalise Erakorralise Komitee (VČK) poolt ja nad said karmi karistuse osaliseks.

Võitluseks čehhoslovakkide, valgekaartlaste ja Orenburgi ja Uurali kasakate kulaklike ladvakihtide vastu loodi V. I. Lenini korraldusel Idarinne koosseisus 1-se, 2-se, 3-da, 4-da ja 5-da Punaarmeeaga. Rinnet tugevdati kommunistide, tööliste ja komnoortega.

1918. a. septembris asusid Idarinde armeed otsustavale pealetungile ja purustasid Volga piirkonnas čehhoslovakkide-valgekaartlaste väed. Punavõitlejad vabastasid Kaasani ja Simbirski, kuna aga legendaarse Čapajevi brigaad vallutas 7. okt. Samaara.

Võitluseks interventide ja valgekaartlaste vägede vastu põhjas loodi Põhjarinne 6-da ja 7-da Punaarmeeaga koosseisus. 1918.—1919. a. talveks pandi seisma inglaste pealetung ja Põhjarindel algas pikaldane visa võitlus.

Nõukogude Vabariigi seisukord oli sel ajal väga raske. Viljarikkamad rajoonid — Ukraina ja Siber — olid vaenlase valduses. Ei jätkunud leiba, ei jätkunud liha. Töölisi piinas nälg. „Partei kuulutas maa sõjaleeriks ja korraldas tema majandusliku ja kultuurpoliitilise elu sõjapidamise kohaselt. Nõukogude Valitsus kuulutas, et „sotsialistlik isamaa on hädaohus“ ja kutsus rahvast vastulöögile.

Lenin esitas loosungi — „kõik rinde heaks“, ja sajad tuhanded töölisi ja talupoegi astusid vabatahtlikult Punaarmeesse, läksid rindele. Ligi pool partei ja kommunistliku noorsooühingu liikmeist siirdus rindele. Partei kutsus rahvast üles isamaasõjaks välismaa interventide sõjavägede pealetungi ja revolutsiooni poolt kukutatud ekspluataatorlike klasside mässude vastu.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus lhk. 239.)

Riigi ja ta proletaarsete keskuste päästmiseks näljast saadavad partei Keskkomitee ja Lenin Lõuna-Venemaale seltsimees Stalini. 6. juunil 1918. a. Stalin saabus Tsaritsõni. Tsaritsõni linn, mis asetseb tähtsamate ühenduste ristumiskohal ja mis ühendab Volgat, Doni ja Kaspia merd, evis määratu suure sõjalise ja majandusliku tähtsuse. Lõuna ja Ida kontrerevolutsiooni armeed suunasid siia kõik oma jõud.

„... Tsaritsõni linna vallutamine — rääkis seltsimees Stalin — ja ühenduse katkestamine lõunaga oleks taganud vastasele kõigi ta eesmärkide saavutamist, see oleks ühendanud Doni kontrrevolutsionääre Astrahhani ja Uurali kasakavägede ladvakihtidega, luues kontrrevolutsiooni ühise rinde Donist čehhoslovakkideni, ta oleks kindlustanud sise- ja välis-kontrrevolutsioonidele Lõuna ja Kaspia, ta oleks jätnud abitusse seisukorda Põhja-Kaukaasia nõukogude väed...“

Lühikese aja jooksul muutis seltsimees Stalin Tsaritsõni vallutamatuks kindluseks. Seltsimees Stalin paljastas kindral Nossoviči kontrrevolutsioonilise valgekaartliku salaluureorganisatsiooni, mis tegutses Tsaritsõnis. Juuli esimestel päevadel jõudis Tsaritsõni juurde seltsimees Vorošilovi armee, tungides Donbassist visade võitlustega üle Doni.

1918. a. augustis Tsaritsõni rinde kangelaslikud väed seltsimeeste Stalini ja Vorošilovi juhtimisel löid tõsiselt kindral Krasnovi Doni valgekasakate armeed, kes püüdis vallutada Tsaritsõni, ja viskasid ta tagasi Doni jõe taha. Kuid vaenlane ei pannud relvi maha ja, kogunud uusi jõude, ründas septembrikuu lõpul uuesti Tsaritsõni rinde vägesid.

Selleks ajaks oli loodud Lõunarinne 8-da, 9-da ja 10-da armeega koosseisus. 10-da (Tsaritsõni) armee komandöriks määrati seltsimees Vorošilov. Võitluseks Denikini vastu Põhja-Kaukaasias loodi Põhja-Kaukaasia rinde 11. ja 12. armee.

Oktoobri keskel 1918. a. oli vastane uuesti Tsaritsõni lähistel. Valgekaartlased tungisid visalt edasi linna poole. Seltsimees Stalin mobiliseeris rindele kõik Tsaritsõni kommunistid ja töölised.

Põhja-Kaukaasia rindelt kutsus seltsimees Stalin kiiresti Tsaritsõni alla Terasdiviisi. Seltsimees Budjonnõi ratsabriigaad sai ülesandeks anda löök valgete tagalasse Kotelnikovo rajoonist. Vorošilov andis käsu: „Käsin mitte sammugi taganeda praegustelt positsioonidelt kuni korralduseni. Käesoleva käsu mittetäitjad lastakse maha.“

Valgekaartlased suurendasid oma survet. Läbimurde hädaohu vältimiseks suunas seltsimees Vorošilov siia oma viimse varu, eesotsas oma lähema abilise Nikolai Rudnevigaga.

15. oktoobril Terasdiviis andis löögi valgete tagalasse, kommunistlik ja teised diviisid asusid pealetungile rindelt. Vaenlane lõi kõikuma ja põgenes. Tule, tääkide ja mõõka-dega hävitasid sõdurid armutult valgekaardi saasta. Selles lahingus sai surmavalt haavata ja suri teisel päeval rahva-kangelane Nikolai Rudnev. Ta oli kõigest 24-aastane. Seltsimees Stalin kirjutas: „Sügava kurbusega märgin seltsimees Rudnevi kangelaslikku surma kuulsusrikkal sõduripostil võitluses kontrrevolutsiooniga. Igavene mälestus ennastsalgavale kom-munismi sõdurile! Halastamatu kättemaks tsaari kindralitele ja nende sabarakkudele essaulidele!“

Vaenlane oli puruks löödud ja kaugele tagasi paisatud Tsaritsõnist. Pearindel oli saavutatud hiilgav võit. Seltsi-meeste Stalini ja Vorošilovi juhtimisel võitlesid Tsaritsõni all seltsimehed Budjonnõi, Timošenko, Kulik, Štšadenko, Gorodovikov, Parhomenko.

1919. aastaks partei ja valitsus moodustasid meie Kodu-maa kaitseks 16 armeed. Purustada interventide ja valge-kaartlaste väed, mitte võimaldada neile ühinemist rindel — selline oli ülesanne. Punaarmee täitis selle ülesande edukalt.

Oktoobrirevolutsiooni määratu suur revolutsiooniline mõju andis ennast sellal tunda sõdivate kapitalistlike riikide taga-las ja rindeil. Saksa väed said Läänerindel ühe kaotuse teise järel. Saksamaa oli sunnitud tunnistama enese võidetuks ja palus liitlastelt rahu. Saksamaal ja Austria-Ungaris puh-kes revolutsioon. Keiser Wilhelm tõugati troonilt.

13. novembril 1918 Nõukogude Valitsus tühistas röövel-liku Bresti rahu.

1918. a. novembris Nõukogude Valitsuse otsusega moodus-tati Ukraina rinne. Selle rinde revolutsioonilise sõjanõukogu etteotsa nimetati seltsimees Stalin. Nõukogude Ukraina valitsuse liikmeks ja siseasjade rahvakomissariks nimetati seltsimees Vorošilov. Ukraina rinde koosseisu läksid ka Štšors'i, Boženko ja teised üksused.

Kui kodusõja legendaarne kangelane Nikolai Štšors orga-niseeris laialipillatud partisanisalkadest Bogunski polgu, mis lahinguis omandas kustumatu kuulsuse, andsid kõik parti-sanid revolutsioonilise vande, mille tekst oli koostatud Štšorsi

poolt. „Mina astun täiesti vabatahtlikult 1. Ukraina Ülestõusu polgu ridadesse, — märkis see vandetöötus, — ja kohustun hoolimata oma elust võitlema kapitalistide ja mõisnike vastu, Ukraina vabastamiseks okupantidest ja kontrrevolutsionääridest, vastuvaidlematult täitma minu ülema kõiki käskke...“

Pühalikus vaikuses sõdurid lähenesid ükshaaval lauale, mille kohal lehvis punane lipp. Štšors küsitles igaühte:

— Sa ei hooli oma elust revolutsiooni eest?

— Ei, ei hooli! — vastasid katelsepad, roopaseadjad, treialid, Ukraina kehvikud, vanad ja noored.

Bogunsklased pidasid täielikult oma vandetöötust. Nad võitlesid ennastsalgava vaprusena, purustades halastamatult saksa okupante.

Sms Stalini juhtimisel Punaarmee ja Ukraina ülestõusnud tööliste ja talupoegade relvastatud salgad sundisid saksa interventide sõjaväe Ukrainast põgenema. Saksa interventide asemele tulid inglise-prantsuse imperialistid, kes maabusid Odessas ja Sevastopolis ja tõid laevastiku Musta merre. Koos Inglise ja Prantsuse vägedega maabusid ka Kreeka väed.

1919. a. veebruaris vabastasid legendaarse Štšorsi polgud Kiievi. Märtsis ja aprillis Punaarmee lõi Musta mere kallastel põhjalikult Prantsuse ja Kreeka vägesid. Prantsuse sõdurid hakkasid üle minema Punaarmee poole. Prantsuse Mustamere-laevastikus puhkes ülestõus André Martini juhtimisel. Kreeka jalavägi ja „Jeesuse ratsavägi“ (nii nimetasid punaarmeelased Kreeka ratsaväge, kes ratsutas eesliitel) löödi täielikult puruks. Interventide vägede jäänused kihutati Ukrainast välja.

Ukraina rinde vägede edu ja Donbassi tööliste kangelaslik võitlus ähvardasid Doni valgearmee vasakut tiiba ja tagalat. Lõunarinde löökide all hakkas see armee lagunema ja 1919. a. kevadeks pandi peagu kogu Doni oblastis kehtima nõukogude võim.

Kuid samal ajal 11. ja 12. Punaarmee Põhja-Kaukaasias kannatasid 1918. a. sügisel ja talvel tõsiseid ebaõnnestumisi. Kangelaslikud väed võitlesid vihaselt ja taandusid samm-

³ Punaarmeelase poliitõpik

sammult Astrahhani poole. Partei saatis sellele rindele Sergei Mironovič Kirovi. Seltsimees Kirov seadis lühikese ajaga vägede lahinguvõime jalule. Meie väed, peagu igast küljest Denikini väehulkadest ümber piiratud, kaitsesid Kirovi juhtimisel kangelaslikult Astrahhani.

1918. a. detsembris kujunes raske olukord Idarinde 3-das armees. Trotski käsilased desorganiseerisid armeed ja andsid võidetud positsioonid järk-järgult käest. Seda kasutades Kolčak teostas, tugevaid jõude koondades, pöörase pealetungi Permile. 24. dets. 1918. a. ta vallutas Permi. Kujunes hädaoht Vjatkale ja kogu Idarindele.

3. armee taganemise põhjuste uurimiseks nimetas partei Keskkomitee Lenini ettepanekul komisjoni, kuhu kuulusid seltsimehed Stalin ja Dzeržinski. Keskkomitee komisjon seadis jalule 3. armee võitlusvõimsuse, kindlustas tagalaid, lõi rinde ja armeede varud, organiseeris täienduste hoolsa valiku, ajas joonde partei-poliitilise töö.

Seltsimeeste Stalini ja Dzeržinski juhtimisel parandati olukord Idarindel. Jaanuaris Idarinde armeed läksid üle otsustavale pealetungile.

4. Kolčaki purustamine

1919. a. kevadeks punaväed vabastasid interventidest ja valgekaartlastest tunduva osa Nõukogude Vabariigi territooriumist. Kuid intervendid ei kavatsenud võitlust nõukogude võimuga lõpetada. Nad suurendasid toetust vene valgekaartlastele, organiseerisid Nõukogude Venele blokaadi. Nõukogude maa oli igast küljest sisse piiratud.

Entente pani sel ajal pealootuse oma käsilasele admiral Kolčakile. Entente kuulutas tema Venemaa „ülemvalitsejaks“. Idarinne muutus pearindeks. Ühel ajal Kolčaki pealetungiga pidid tungima peale Denikini väed lõunast, Poola väed läänest, kindral Judenič Petrogradi peale, inglased ja vene valgekaartlastest segaväed põhjast ja Turkestani peale.

Nii kujunes 1919. a. kevadel Entente'i esimene sõjakäik Nõukogude Venemaale.

1919. a. märtsis Kolčaki väed asusid pealetungile Idarinde kesklõigu armeede vastu.

Kolčaki väehulgad lähenesid Volgale. Nad koondusid Samaara (nüüd Kuibõšev), Simbirski (nüüd Uljanovsk) ja Kaasani kohale, ähvardades Moskvat.

Kolčaki pealetungi päevil 1919. a. märtsis kutsuti kokku partei VIII kongress. Kongress võttis vastu otsuse üleminekuks kindlale liidule keskmiktalupoegade, tuginemisega kehvikutele, võitluseks valgekaartlusega ja välismaa interventsioga ning samuti ka edukaks sotsialistlikuks ehitustöök. „Kongressi poolt võetud liin talurahva põhihulkade — kesktalupoja — suhtes etendas otsustavat osa välismaa interventsiiooni ja tema valgekaartlike käsikute vastu sihitud kodusõja edukas lõppemises“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus lk. 245).

Pealeselle kongress võttis vastu ajaloolised otsused, mis olid sihitud Punaarmee tugevdamisele. Kongress astus otsustavalt välja osa delegaatide vastu, kes kaitsesid partisaanliikumise jäänuseid ja võitlesid regulaarse Punaarmee loomise, raudse distsipliini ja vanade sõjaväeliste spetsialistide ärakasutamise vastu. Kongressil esinenud seltsimees Stalin ütles: „Kas loome tõelise töölis-talupoegade, peamiselt talupoegade, valjult distsiplineeritud armee ja kaitseme vabariiki, või kaome?“ Kongress ründas Trotskit, kes moonutas partei sõjalist poliitikat, ja nõudis sõjaväeliste keskasutuste töö paremale tasemele viimist ja kommunistide osa tugevdamist armees.

Kongress pöördus partei liikmete poole üleskutsega suunata kõik jõud võitlusse Kolčakiga. Kongressi otsused sõjalistes küsimustes etendasid Punaarmee kõvendamises ja kolčakluse purustamises otsustavat osa.

11. aprillil 1919. a. Lenin kirjutas oma „VK(b)P Keskkomitee teesid seoses olukorraga Idarindel“, milles kutsus üles kogu nõukogude rahvast Kolčaki purustamisele ja kõigi võiduks vajalike materiaalsete tingimuste loomiseks Idarinde vägedele. Lenini üleskutsule vastas kogu maa.

Partei saatis Idarindele 20000 kommunisti. Partei eeskujul Kommunistlik Noorsooühing saatis 3000 oma liiget ja

ametiühingud — 25000 töelist. Loodi külakehvikute polgud. Idarindele saadetakse tunduv osa relvade tagavarast, laske-
moonast, riievarustusest ja lahinguvarustusest. Kolčaki
purustamise juhtimiseks partei määrab kogenud bolševikud
— seltsimehed Frunze ja Kuibõševi. Nende kätte koondub
Idarinde lõunagrupiks ühendatud 1., 4., 5. ja Turkestani
armee juhtimine. Lenin andis seltsimees M. V. Frunzele direk-
tiivi purustada Kolčak ja kõige lühema aja jooksul vabas-
tada Uural.

Kolčakil olid hästi õpetatud ja relvastatud väeosad. Puna-
armee pidi rohkesti jõupingutusi tegema, et murda vaenlase
vastupanu. Seltsimees Frunzelt väljatöötatud kava kohaselt
asusid lõunagrupi sõjaväed 28. aprillil 1919. a. otsustavale
pealetungile, andes löögi pealetungiva vastase tiivale. Bugu-
ruslan-Belebejevi operatsiooni tulemusena purustati Kolčaki
parim armee — Läänearmee — ja selle armee reserv, kind-
ral Kappeli korpus. Valged olid tagasi paisatud Ufa suunas.

Pealetungi haripunktil Idarindel esitas Trotski kahtlase
kava: Uurali ees peatuda, kolčaklaste jälitamine lõpetada
ning sõjaväed viia Idarindelt Lõunarindele. Partei Kesk-
komitee lükkas selle kava tagasi ja keelas Trotskile segamise
Idarinde operatsioonidesse.

Pealetung Kolčaki vastu jätkus uue jõuga. Sõjavägedel
seisis ees Belaja jõe ületamine ja Ufa vallutamine. See üles-
anne oli pandud Turkestani armeele, mille koosseisu kuulus
Čapajevi diviis. M. V. Frunze sõitis selle diviisi polkudesse.
7. juuni ööl vastu 8. juunit diviis asus ületama Belaja jõge.
220. Ivanovo-Voznessenski polk, ületanud jõe, sattus mitme
valgete polgu löögi alla ja hakkas taanduma. Valged võisid
teda jõkke visata. Sel momendil saabus polku Frunze.
Kiiresti hinnanud olukorra ja annud vajalikud korraldused,
haaras seltsimees Frunze püssi ja hüüdega: „Ivanovo-vozn-
sensklased, minu järele, edasi“, viis nad vasturünnakule.
Kolčaklased põgenesid korratult. 9. juunil punaväed
marssisid vabastatud Ufasse.

Lahinguis ülesnäidatud kangelaslikkuse eest annetati
seltsimeestele Frunzele, Čapajevile ja paljudele sõduritele ja
komandöridele Punalipu ordenid.

Meie Idarinde armeed jätkasid pealetungi arendamist. Toetatud paljudest bolševike poolt valgete tagalas loodud partisanisalkadest, vabastasid nad valgete käest Uurali ja Siberi.

Pärast Ufa vallutamist seltsimees Frunze saatis 25. Čapajevi diviisi Uralski peale. Čapajevi polkude löökide all veeres Uurali valgekasakate armee lõunasse. Kaasa kistud vaenlase jälitamisest, nõrgendasid punaväed luuret ja valvet ja maksid selle eest väga valusat hinda. Tehes kahjutuks magavad tunnimehed, ründasid kasakad 5. septembri ööl ootamatult Lbištšenskit, kus asus Čapajevi diviisi staap. Čapajev hukkus ebatasavägises võitluses valgetega.

Rahvuskangelase, loomupäraselt andeka Čapajevi nimi, nagu teistegi Punaarmee komandöride nimed, jäävad Nõukogude inimeste südames unustamatuiks.

Punaarmeelased armastasid Čapajevit palavalt. Kirjanik Furmanov oma raamatus „Čapajev“ jutustab:

„Nemad, čapajevlased, lugesid endid õnnelikeks juba seepärast, et olid Čapajevi kaaslased; teda valgustava kuuluse kiired langesid vastuhelgina ka neile. Stenka Razini polgus oli kaks kangelast, kes olid lahinguis kaotanud jalad, nad liikusid vaevaliselt karkudel, kuid kumbki ei tahtnud maha jätta oma kuulsusrikast polku, nad pidasid õnneks, kui polku saabuv Čapajev ütles neile ainult mõne sõna. Nad ei olnud polgule koormaks — mõlemad tegutsesid lahinguis kuulipildujate juures.“

Čapajev kasvas julgeid, kartmatuid sõdureid. Oma mälestuses rahvakangelasest čapajevlased jutustavad, kuidas ta õpetas sõdureid sõdima Kodumaa eest.

— Ühel on hea seitsme vastu sõdida, — ütles ta punaarmeelastele, — seitsmel ühe vastu raske. Seitsmele on vaja tulistamiseks seitset kümme-küngast, sinule aga — ainult ühte.

Ühe künkakese leiad igal pool, seitse kümme leida aga on raske. Sa lama üksinda ja tulista: surmad ühe, jääb kuus järele, surmad kaks — jääb viis järele... Kui oled kuus surmanud, peab üks sind ise kartma hakkama. Sa sunni ta käed üles tõstma ja võta ta vangi. Ja oled vangi võtnud — vii staapi.

Suvel 1919. a. Punaarmee hoogsal pealetungil Kolčakile püüdsid imperialistid „ülemvalitsejat“ abistada. Selleks tehti kindral Judeničile ülesandeks tungida Petrogradi peale, et Punaarmee tähelepanu Idarindelt kõrvale juhtida. 13. mail Judeniči väed ja eesti valged alustasid inglise laevastiku toetusel pealetungi 7. armeele. Punavägede tagalas organiseeris Inglise spioon Dukes kontrrevolutsioonilise vandenõu. Inglise imperialistide rahadega Dukes moodustas valgekaartliku kontrrevolutsioonilise organisatsiooni „Rahvuslik keskus“, kuhu kuulusid 7. armee staabi juhtivad töötajad. „Krasnaja Gorka“ ja „Seraja Lošadi“ fortide garnisonid, alistudes endiste ohvitseride kontrrevolutsioonilisele agitatsioonile, tõstsid mässu nõukogude võimu vastu. Armee staabis avastati kontrrevolutsiooniline salanõu. Partei Keskkomitee saatis seltsimees Stalini Petrogradi rindele. 1919. a. mais Stalin saabus Petrogradi. Seltsimees Stalin mobiliseeris Piiteri kommuniste, töölisi ja komm. noori rindeosade tugevdamiseks. Tema juhtimisel puhastati Petrograd ja 7. armee kontrrevolutsioonilistest elementidest. Linna ümber loodi terve kindlustesüsteem. Kõvendati kaitset ja rindeäärse vööndi järelevalvet. Sõjaväed vallutasid mässulise „Krasnaja Gorka“ fordi seltsimees Stalini kava järgi kombineeritud rünnakuga merelt ja maalt ning löid tagasi Inglise laevastiku rünnaku. Judeniči väed löödi puruks ja visati augustis Eestisse.

Judeniči armee purustamise ja Petrogradi kangelasliku kaitsmise eest annetati seltsimees Stalinile Punalipu orden.

Judeniči lüüasaamine Petrogradi all kergendas edaspidist võitlust Kolčaki vastu. 1919. a. lõpuks hävitati ta armee lõplikult. Kolčak ise areteeriti ja lasti revolutsioonilise komitee otsuse põhjal Irkutskis maha.

5. Denikini purustamine

Pärast Kolčaki purustamist intervendid töötasid välja uue Nõukogude Vabariigile kallaletungimise plaani. 1919. a. kevadel Denikin vallutas Kubani ja Donetsi basseini. Entente hakkas suuremal määral varustama tema armeed relvade ja sõjamaterjaliga. 1919. a. sügisel alustas Entente teist

sõjakäiku. See oli kombineeritud Denikini, Poola ja Jude-
niči ühist pealetungi eeldades. Sõjakäigu raskuspunkt lasus
lõunas Denikini rajoonis. Põhjas tegutsesid Inglise väed ja
vene valgekaartlased.

Reetur Trotski, desorganiseerinud töö Lõunarindel, ker-
gendas Denikini pealetungi. Sõdurid võitlesid kindlalt, kaits-
tes iga sammu Nõukogudemaast, kuid ei võinud vastu seista
tugevamale vastasele. 30. augustil langes vaenlase kuuli
läbi Ukraina rahvakangelane 44. laskurdiviisi komandör Ni-
kolai Aleksandrovič Štšors. Raskel silmapilgul ta sõitis di-
viisi kõige ohtlikumasse lõiku, Korosteni stanitsa juures.
Selles lahingus tabas teda vaenlase kuul.

Oktoobri keskpaigaks vallutasid valged kogu Ukraina,
võtsid ära Oreli ja lähenesid Tuulale. Moskvat ähvardas
hädaoht. Lekkis Nõukogude Vabariigile äärmiselt raske olu-
kord. Partei kutsus rahvast üles vaenlasele vastulööki
andma.

Juba 9. juuli kirjas parteiorganisatsioonidele „Kõik võit-
lusse Denikini vastu“ andis Lenin direktiivi purustada De-
nikin, pidurdamata pealetungi Kolčakile.

Bolševike poolt vaimustatud töölised ja talupojad
pingutasid kogu oma jõudu, et vaenlast puruks lüüa. Lõuna-
rindele siirdus üle 20 000 kommunisti, 10 000 komm. noore ja
35000 töölise. Rinde kindlustamiseks korraldati oktoobris-
novembris partei nädal, mille eesmärgiks oli paremate töö-
liste, talupoegade, punaarmeeaste ja komandöride parteisse
värbamine.

Denikini purukslöömiseks saatis partei Keskkomitee Lõuna-
rindele seltsimehed Stalini, Vorošilovi, Ordžonikidze, Budjon-
nõi, Timošenko. Seltsimees Stalini ettepanekul kõrvaldati
Trotski ja ta käsilased-reeturid Punaarmee juhtimisest
lõunas.

Enne seltsimees Stalini saabumist koostas Lõunarinde
väejuhatuse koos Trotskiga reetliku kava, millega Punaarmee
juba ette pühendati lüüasaamisele. Selle kava kohaselt
pidi Denikinile peahoop antama Tsaritsõnist Novorossiiski
suunas läbi teedeta Doni steppide, kus elasid kasakad, kelle
tunduv osa oli sel ajal valgekaartlaste mõju all. Seltsimees

Stalin lükkas selle kava tagasi. Ta esitas partei Keskkomiteele oma kava Denikini löömiseks. Selle kava järgi pidi pealööök Denikinile suunatama läbi Harkov—Donbassi—Rostovi. Stalini geniaalne kava kindlustas meie sõjavägede kiire liikumise Denikini vastu, silmas pidades elanike ilmset poolehoidu rajoonides, mida läbis Punaarmee tee. Selle rajooni tihe raudteevõrk hõlbustas sõjavägede ümberpaigutamist ja nende varustamist. Stalinliku kava teostamine andis võimaluse vabastada Donbass, kindlustada maad kütteainetega, lahutada Denikini armee kaheks ja minna Doni valgearmeele seljataha. Pealööök suunati parimate ohvitseride „vabatahtliku armee“ vastu. Seisis ees raske võitlus kogunud vastasega. Seepärast partei saatis Lõunarindele kõige võitlusvõimelisemad väeosad.

Partei Keskkomitee võttis vastu seltsimees Stalini kava. Oktoobrikuu teisel poolel 12., 13. ja 14. armee, Budjonnõi ratsakorpus ja 8. armee, kes kuulusid Lõunarinde koosseisu, läksid otsustavale pealetungile. Kagurindel asusid pealetungile 9. ja 10. armee. 11. armee seltsimees Kirovi juhtimisel andis löögi Denikini tagalasse Astrahhani rajoonist.

Ajavahemikul 10. oktoobrist kuni 15. novembrini 1919. a. 14. armee seltsimees Ordžonikidzega eesotsas ja 13. armee purustasid verises lahingus Oreli ja Kromõ all parimad ohvitseridest koosnevad osad. 20. oktoobril vabastati Orel. Budjonnõi ratsakorpus, toetatud 8. armee jalaväest ja L. M. Kaganoviči poolt organiseeritud Voroneži töölistest, purustas Denikini ratsaväe. Edaspidiseis lahinguis Kastornaja all löödi puruks vaenlase ühendatud jala- ja ratsaväe jõud. Lahinguis Kastornaja pärast ilmutas haruldast sõjakunsti, mehisust ja vaprust seltsimees Timošenko. Ta juhtis 6. ratsadiviisi väeosad valgete tiibadele ja tagalasse. See omas otsustavat tähendust Budjonnõi korpuse poolt teostatud valgekaartliku rinde läbimurdel. Pärast lahinguid Voroneži ja Kastornaja juures Denikin alustas kiiret taganemist ja kihutas siis peatumatult lõuna poole, jälitatud meie vägedest.

19. novembril loodi seltsimees Stalini algatusel Esimene Ratsarmee, eesotsas seltsimeeste Vorošilovi, Budjonnõi ja

Štšadenkoga. Sellele armeele pandi ülesanne koos Lõunarinde sõjavägedega jälitada Denikinit ja hävitada ta armee.

1919. aasta detsembrikuu jooksul Lõunarinde sõjaväed vabastasid Donbassi, suurema osa Ukrainast ja Doni oblastist ning vallutasid 8. jaanuaril 1920. aastal Rostovi. Esimese Ratsaarmee avangardis liikus seltsimees Timošenko 6. ratsadiviisi, marssides esimesena Rostovi. Denikini armee oli purustatud. Denikinilt võeti 40 000 vangi, 750 suurtükki, 1130 kuulipildujat, 23 soomusrongi, 11 tanki, 400 vedurit, 20 200 vagunit ja määratu suur hulk igasugust sõjavarustust.

Denikini sõjaväed löödi lõplikult Põhja-Kaukaasias 1920. aasta aprillis seltsimees Ordžonikidze ja Vorošilovi juhtimisel. Lahinguis Torgovaja, Belaja Glina ja Jegorlõkski all purustas Esimene Ratsaarmee Denikini vägede jäänused. 11. Punaarmee eesotsas seltsimeeste Ordžonikidze, Kirovi ja Mikojaniga vabastas Azerbaidžani ja vallutas 28. aprillil 1920. aastal Bakuu. Sel ajal, pärast Rostovi tagasivõtmist uuesti formeeritud Edelarinde sõjaväed seltsimees Stalini juhtimisel puhastasid Ukraina lõplikult denikinlastest.

Lõunarinde otsustavate lahingute ajal saatsid imperiaalsitid Judeniči väed ja Inglise laevastiku uuesti Petrogradi peale, et lõunast meie jõude ära tõmmata ja kergendada Denikinile pealetungi Moskvale. 20. oktoobriks oli Judenič Petrogradist 15 kilomeetri kaugusel. Sel ajal esines Trotski linna loovutamise reetliku kavaga. Kuid Petrogradi kangelaslik proletariaat astus rinnaga kaitsma revolutsiooni hälli.

Ägedais lahinguis Pulkovo kõrgustikel ja Gačina all purustati Judenič ja ta sõjavägede jäänused visati lõplikult välja meie maa piiride taha. Veidi hiljem inglise intervendid ja valgekaartlased aeti välja Nõukogudemaa põhjaosast.

Pärast Entente'i teise sõjakäigu purunemist sai maa üürise puhkeaja. Blokaad oli läbi murtud. Mõned Punaarmee väeosad viidi üle tööväe seisukorda, et neid kasutada majandusliku ülesehitamise alal. Kuid see ei tähendanud, et Nõukogude Vabariik oli teinud lõpu interventsioonile ja kodusõjale. Veel püsis kallaletungi hädaoht imperialistliku Poola

poolt. Lenin ja Stalin hoiatasid korduvalt parteid ja rahvast selle hädaohu eest. Ka polnud veel intervendid Krimmist, Taga-Kaukaasiast ja Kaug-Idast lõplikult välja kihutatud.

6. Poola vägede ja Wrangelli purustamine

Inglise-Prantsuse imperialistid ei võinud leppida mõttega, et Punaarmee osutus sõjas võitjaks, et nõukogude võim püsib ja tugevneb. Seepärast nad otsustasid teostada uue, kolmanda sõjakäigu Nõukogudemaa vastu. Seekord Entente otsustas kasutada kodanliku Poola ja Denikini sõjavägede riismeid, mis olid Krimmis koondatud kindral Wrangelli poolt. Panide-Poola ja Wrangell — need olid rahvusvahelise imperialismi kaks kätt, millega see katsus kägistada Nõukogudemaad.

Poola panid, ässitatud inglise-prantsuse imperialistide poolt, kavatsesid haarata endi kätte Dnepr'i parema kalda poolse Nõukogude Ukraina ja Nõukogude Valge-Vene ja panna siin maksma poola mõisnike ja kapitalistide võimu Poola imperialistid unistasid Poola riigi loomisest „merest mereni“, Danzigist kuni Odessani. Oma vallutusplaanide teostamiseks nad lootsid abi saada Wrangellilt. Omalt poolt poola panid kohustusid abistama Wrangelli mõisnike ja kapitalistide võimu maksmapanekul Nõukogude Venes. See kava kiideti heaks Entente'i riikide poolt.

Nõukogude Valitsuse korduvad katsed alustada läbirääkimisi Poolaga rahu säilitamiseks ja sõja vältimiseks ei andnud mingisuguseid tulemusi. Poola panid arvestasid, et lahinguis Kolčaki ja Denikiniga väsitatud Punaarmee ei pea vastu Poola sõjavägede pealetungile.

25. aprillil 1920. aastal Poola sõjaväed tungisid Nõukogude Ukraina piiridesse ja vallutasid 6. mail Kiievi. Üürikesele puhkeajale tuli lõpp.

Lenin andis Punaarmeele direktiivi õpetada Poola pane nõnda, „et nad oma lastele, lastelastele ja lastelaste-lastele käsiksid niisugust nalja mitte teha“, s. o. mitte sõdida Nõukogude Vabariigiga.

Kogu maal kuulutati välja rinde abistamise nädal. Poola sõjavägede purustamiseks partei saatis rindele enam kui 25 000 kommunisti. Ametiühingud ja kommunistlik noorsooühing andsid kümneid tuhandeid sõdureid. Põhja-Kaukaasiast saadeti Poola rindele rännakukorras Esimene Ratsarmee, kes, sooritanud tuhandekilomeetrilise rännaku, koondu Umani rajooni. Endistelt Põhja-, Ida- ja Kaukaasiarinnelt toodi üle parimad lahingudiviisid.

Sõda Poola ja Wrangelliga käis kahel rindel: Edelarindel ja Läänerindel. Edelarinne oli otsustav ning seal võideldi seltsimees Stalini juhtimisel.

Esimese Ratsarmee kohalejõudmisega punasõjaväed arendasid pealetungi kogu rindel. Esimene Ratsarmee murdis läbi Poola rinde ja jõudnud välja poolakate tugevaima, Kiievi-grupi seljataha, vabastas 7. juunil Berdičevi ja Žitomiri. Žitomiri läbimurdes etendas määratu suurt osa 6. ratsadiviis seltsimees Timošenko juhtimisel. Esimese Ratsarmee löök oli nii tugev, et vapustas kogu Poola rinnet. Edelarinde kangelaslikud sõjaväed purustasid Poola. 2. armeed, hävitasid kaks kolmandikku 3. armeest ja sundisid taganema 6. armeed. 12. juunil vabastati Kiiev ja juba 4. juulil Esimene Ratsarmee vallutas Rovno.

Punased polgud liikusid edasi ägedaimate lahingutega. 5. juulil Esimese Ratsarmee 35. ratsaväe polk legendaarse kangelase Dundiči juhtimisel murdis läbi vastase tagalasse. Poolakad piirasid polgu ümber. Nad olid Dundiči sõdureist kümnekordses ülekaalus. Polk läks rünnakule võimsa laviinina. Sõdurid tungisid vastase tihedasse massi. (Dundiči piiras ümber 20 poolakat. Neist 13 ta raius surnuks koha peal. Selles lahingus sai Dundič surmavalt haavata. Sõdurid raiusid läbi vastase rõngast ja tõid kaasa oma armastatud komandöri laiba.

Seltsimees Vorošilov, mälestades kodusõja kangelasi, kirjutas: „Aga punane Dundič? Kes võib teda unustada? Kes võib võrduda selle tõesti muinasjutulise sangariga julguses, vahvuses, headuses ja seltsimehelikus südamlikkuses. Ta oli lõvi armsa lapse südamega.“

Võitluses poolakatega ilmutas erilist vahvust ratsabrigaadi komandör Kotovski.

Seltsimees Stalin kirjutas temast: „Mina tundsin Kotovskit kui eeskujulikku partei liiget, kogenud sõjaväe organisaatorit ja komandöri. Eriti hästi mäletan teda Poola rindelt 1920. a., kui Poola armee tagalas Budjonnõi murdis läbi Žitomiri suunas, Kotovski aga viis oma ratsabrigaadi hulljulgetele retkedele poolakate Kiievi-armee peale. Ta oli poolakate hirmuks, sest ta oskas neid „raiuda“ paremini kui keegi teine, nagu siis sõnasid punaarmeelased. Vahvaim meie tagasihoidlike komandöride hulgas ja tagasihoidlikem vahvate keskel — niisugusena mäletan ma sms Kotovskit.“

Juunis 1920. a. tuli Poola taganevaille sõjavägedele appi Wrangell. Ta ronis välja Krimmist ja hakkas ähvardama Donbassi. Seltsimees Stalin töötas välja kava Wrangelli hävitamiseks põhja pool Krimmi maakitsusi. Tema juhiste järgi loodi sel rindel 2. ratsaarmee. Kõik sõjaväed jaotati kahte ossa — parem- ja vasakpoolsel kaldal asuvaiks. 7. augustil alustasid punased sõjaväed pealetungi. Parem-poolse kalda grupi üksused ületasid vastase tule all Dnepri, vallutasid ja kindlustasid Kahhovka. Kahhovka platsdarm mängis Wrangelli purustamises erandlikku osa.

Edelarinde sõjaväed arendasid samal ajal oma pealetungi. Võimsas pealetungihoo jõudsid nad augustis Lvovi väravateni.

Edelarinde edu kergendas Läänerinde vägede olukorda. Läänerinde armeed asusid otsustavale pealetungile. 10. augustiks nad lähenesid Visla jõe joonele, Varssavile. Kuid meie sõjavägede edu katkestati Trotski, Tuhhačevski ja nende käsilaste poolt.

Juba 11. juulil, pealetungi esimestel päevadel, hoiatas seltsimees Stalin mitteorganiseeritud „marssi eest Varssavi peale“. Jutuajamises olukorrast Poola rindel seltsimees Stalin ütles:

„Meie edu poolavastastel rinnetel on kaheldamatu. Kaheldamatu on ka, et see edu areneb edasi. Kuid väärituks kiitlemiseks oleks mõelda, et poolakatega on oluliselt juba

lõpetatud, et meil jääb ainult läbi teha „marss Varssavi peale“.

See kiitlemine, mis õõnestab meie töömeeste energiat ja arendab asjale kahjulikku endaga-rahulolu, pole kohane mitte üksnes seetõttu, et Poolal on varusid, mida ta kahtlemata paiskab rindele, et Poola pole üksinda, et Poola taga seisab Entente, kes täielikult toetab teda Venemaa vastu, kuid eeskätt seetõttu, et meie tagalas on ilmunud Poola uus liitlane — Wrangell, kes ähvardab tagalast purustada meie võitude vilja poolakate üle...

Seepärast on naeruväärt rääkida „marsist Varssavi peale“ ja üldse meie edu kindlusest, kuni Wrangelli oht pole likvideeritud.“

Läänerinde armeede pealetung Varssavi peale toimus Trotski ja Tuhhačevski süü läbi täiesti organiseerimatult. Sõjavägedele ei antud aega vallutatud positsioone kindlustada, eelosad olid viidud liig ette, varud ja lahingumoon olid jäetud liig kaugele tagalasse. Rindejoon oli liig pikaks venitatud, mis hõlbustas vastasele läbimurret. Kõige selle tagajärjel, kui Poola sõjavägede väike grupp murdis läbi meie Läänerinde, olid sunnitud kangelaslikud sõdurid, kes olid jäänud lahingumoonata, taanduma.

Mis puutub Edelarinde sõjavägedesse, kes peksid poolakaid Lvovi all, siis keelas reetur Trotski partei Keskkomitee teadmata neile vägedele Lvovi vallutamise. Ta käskis Esimese Ratsaarmee, Edelarinde peajõu, hoolimata seltsimeeste Vorosilovi ja Budjonnõi protestist, visata kaugele kirdesse, just kui abiks Läänerindele. Samal ajal tekkinud olukorras oluiks Läänerindele ainsaks võimalikuks ja parimaks toetuseks Lvovi vallutamine Esimese Ratsaarmee poolt ja tema edasine sissetung Poola sisemaale. Esimese Ratsaarmee väljalülitamine Edelarinde koosseisust ja temale Lvovi vallutamise keelamine tähendas tegelikult meie vägede taandumist ka sellel rindel. Kuritegelikult juhtis Trotski Esimese Ratsaarmee retkele Zamostje suunas. Ratsaarmee, keda ei toetanud rinde teised armeed, sattus raskesse olukorda. Ainult Budjonnõi meeste kangelaslikkus ja Esimese Ratsaarmee

juhtide väejuhtimise osavus võimaldasid tal lüüa poolakaid ja välja tulla piiramise rõngast.

Mõni päev hiljem pandi Poola sõjavägede pealetung seisma ja meie üksused hakkasid tegema ettevalmistusi uueks vastulöögiks poolakaile. Poola oli sunnitud 12. oktoobril kokku leppima vaherahuks ja 20. oktoobril ta sõlmis Nõukogude Vabariigiga rahu.

„Seepärast, — ütles Lenin, — võidu tähtsus, mille lõpptulemusena saavutas Punaarmee, vaatamata kaotusele Varsavi all, on eriti suur, et ta asetask Poola sellisesse olukorda, et tal täielikult puudus jõud sõja jätkamiseks. Ta pidi vastu võtma rahu, mis andis talle vähem kui see, mida meie pakusime aprillis 1920. a., enne Poola pealetungi...“

Noor Nõukogude Vabariik lõpetas võidukalt sõja Poolaga. Kuid selle võidu kindlustamiseks seisis Punaarmeel ees veel Wrangelli purustamine. Partei Keskkomitee otsusega eraldati Edelarinde Wrangelli löik iseseisvaks rindeks, millele anti Lõunarinde nimetus. Partei Keskkomitee usaldas selle rinde formeerimise seltsimees Stalinile. Stalini ettepanekul Lõunarinde komandöriks määrati seltsimees Frunze.

Lühikese aja jooksul seltsimehed Stalin ja Frunze koondasid Wrangelli vastu 4., 6. ja 13. armee ja 2. ratsaarmee. Lenini korraldusel Esimene Ratsaarmee viidi Poola rindelt Wrangelli vastu. Esimese Ratsaarmee kohalejõudmisel otsustati alustada pealetungi kogu rindel.

27. oktoobril Esimene Ratsaarmee ja 6. armee koondusid Kahhovski platsdarmile ja 28. oktoobril kõik rinde armeed asusid otsustavale pealetungile. Pealöögi andis Esimene Ratsaarmee. Ta sai ülesandeks liikuda Wrangellile seljataha ja ära lõigata tema sõjaväe taandumistee Krimmi.

Nelja päeva jooksul Wrangell kaotas veriseis lahinguis enam kui 20 000 sõdurit ja ohvitseri. See oli pool tema armeest. Teine osa sai hiilida Krimmi. Ees seisis selle osa lõplik löömine.

Krimmi sissetungimine ei olnud kerge. Sinna võis pääseda: Perekopi kaudu, mis oli kitsas, 8 km laiune maakitsus Musta Mere ja Sivaši (Gniloje more) vahel; Çongari kaudu, mis on veelgi kitsam, umbes kolme kilomeetri laiune maakit-

sus; läbi Arabati neeme — maaribake, laiusega $\frac{1}{2}$ —1 km, mis asetseb Sivaši ja Aazovi mere vahel, ja lõpuks jalgsi läbi Sivaši. Välismaa inesneride abil Wrangell kindlustas maa- kitsused sõjatehnika viimse sõna kohaselt. Kapitalistlike maade sõjaeriteadlased pidasid neid kindlustusi võitmatuiks.

Kuid need kindlustused ei suutnud tõkestada võimast Punaarmeed. Silmapaistev bolševistlik väejuht Frunze teostas isiklikult kindlustuste ja koolmete luuret ja andis käsu Krimmi vallutamiseks pealetungiga üle Sivaši, Perekopi ja Čongari. Pealetung algas õöl vastu 8. novembrit, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeval. Üle Sivaši tungisid peale 15. ja 52. diviis ratsaväe toetusel. Perekoppi ründas otse rindelt 51. diviis. Čongari atakeeris 30. diviis. Ei Wrangelli suurtükiväe ega kuulipildujate marutuli, ei võimsad kindlustused ega valitud ohvitseripolkude vasturünnakud — miski ei suutnud seisma panna Punaarmee pealesurumist. Vaenlane löödi puruks, ja 14. novembril lehvis punane lipp Sevastopoli kohal. Krimm oli vabastatud. Wrangelli armee armetud jäänused põgenesid laevadel välismaale.

1920. a. lõpust kuni 1922. a. teise pooleni viidi lõpule Taga-Kaukaasia vabastamine, purustati Mahno ja teised banded Ukrainas, likvideeriti valgesoomlaste interventsioon Karjalasse, suruti maha Kroonlinna kontrrevolutsiooniline mäss. Viimaseis lahinguis Voločajevka ja Spasski all löödi lõplikult jaapani intervente ja valgekaartlasi Kaug-Idas ja nad visati välja meie kodumaa piiridest. See oli välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja lõpp.

Õiglane isamaasõda välisriikide interventide ja Vene valgekaartlaste vastu lõppes Nõukogude Vene täieliku võiduga. Nõukogude rahvas ja tema Punaarmee Lenini-Stalini parteiga eesotsas säilitasid oma riigi sõltumatuse, oma vaba olemasolu.

7. Miks võitis Punaarmee

Kodusõja aastail astusid Nõukogudemaa vastu välja suurimad imperialistlikud riigid. See oli maailma kapitalismi tõeline sõjakäik nõukogude võimu vastu. Pole ime, et kõik tolle

aja kodanlikud sõjanduse tundjad olid kindlad nõukogude võimu välditamatus lüüasaamises.

Imperialistidel oli tõsiseid paremusi. Nad omasid miljonilisi armeesid ja kogenud ohvitseride kaadreid. Nende käsutuses oli võimas sõjatööstus ja eesmine tehnika. Nad omasid suuri relvade, laskemoona ja varustuse tagavarasid. Lõppeks Punaarmee tagalas oli palju interventide liitlasi — valgekaartlased, sots.-revolutsionäärid, trotskistid, buhhaarinlased, kulaklus.

Samal ajal Punaarmeel oli rida puudusi. Punaarmee loodi alles kodusõja käigus ja seepärast ei omanud ta veel täielikult kujunenud organisatsiooni ja vajalikul arvul ettevalmistatud kaadrit. Punaarmee tundis alatist puudust relvastuse ja laskemoona alal, sest mahajäänud sõjatööstus ei suutnud varustada teda kõige tarvilikuga, blokaad aga ei võimaldanud osta relvastust välismaalt. Lõppeks juba kodusõja esimestest päevadest alates viljakandvamad rajoonid vallutati interventide ja valgekaartlaste sõjavägede poolt, mistõttu Punaarmee kannatas toiduainete, süte ja nafta puuduse all.

Miks Punaarmee siiski kodusõjast võitjana välja tuli?

Punaarmee purustas rahvusvahelise ja sisemise kontrerevolutsiooni ühendatud jõud seepärast, et ta on maailmas ainus armee, kes tunneb võitluse eesmärke ja ülesandeid, seepärast, et ta võitles rahva asja eest, oma sotsialistliku kodumaa sõltumatuse eest.

Nõukogude Vabariigi töötajad pidasid kõige õiglasemat isamaasõda, mida tunneb ajalugu, sõdisid sotsialismi võidu nimel, helge ja rõõmsa elu nimel, teise inimese poolt inimese kurnamise hävitamise nimel. Nad võitlesid nõukogude võimu eest, kui ainsa võimu eest maailmas, mis väljendab töötavate masside tõelisi huvisid. „Punaarmee võitis seepärast, et nõukogude võimu poliitika, mille nimel Punaarmee sõdis, oli õige, rahva huvidele vastav poliitika, et rahvas tundis ja mõistis seda poliitikat õige ja oma poliitikana ja toetas teda lõpuni.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 255.)

Nälg, ebainimlikud kannatused, blokaad — miski ei saanud murda ega kõigutada töölisklassi ja töötava talurahva

otsust võita vaenlane. Sajad tuhanded nõukogude patrioodid — venelased, ukrainlased, valge-venelased, kaukaasia rahvad, tatarid, čuvašid ja teised — astusid Punaarmee ridadesse. Nõukogude vabariigi rahvad ja Punaarmee olid haaratud ühisest tungist hävitada vaenlane.

Punaarmee näitas kogu maailmale ennenägemata massilise kangelaslikkuse ja vapruste eeskujusid. Hoolimata halvast relvastusest, sõjamoona puudusest, ta purustas Denikini, Kolčaki, Judeniči ja Wrangelli väljadrillitud, hambuni relvastatud ohvitseride polgud, ajas välja Saksa okupandid, purustas ja ajas maalt minema Inglise, Prantsuse, Poola ja Jaapani interventide sõjaväed.

Ühes Punaarmeeaga võitles kangelaslikult valgekaartlaste ja interventide vastu Mere-Sõjalaevastik. Punamereväelased võitlesid kõigil kodusõja rinnetel. Kuulsad punamereväelased, Dnepri ja Volga flotillidest, Musta mere ja Balti mere mehed, kes ajasid minema Inglise imperialistide laevastiku, kirjutasid kangelaslikke lehekülgi Mere-Sõjalaevastiku ajalukku.

„Punaarmee võitis seepärast, et ta oli lõpuni ustav ja truu oma rahvale, mispärast rahvas teda armastas ja toetas nagu oma lihast sõjaväge. Punaarmee on rahva laps, ja kui ta on truu oma rahvale, nagu on truu poeg oma emale, siis toetab teda rahvas, ja ta peab võitma. See sõjavägi aga, kes läheb oma rahva vastu, peab lüüa saama.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 255.)

Punaarmee võitis seepärast, et punaväelased selgesti mõistsid võitluse eesmärke ja ülesandeid ning olid teadlikud nende õigsusest. See aga kõvendas distsipliini ja tõstis Punaarmee osade võitlusvõimet, tekitas hulgalist kangelaslikkust ja ennastsalgavust võitluses vaenlasega.

Punaarmee võitis seepärast, et tema ridades oli maksuma pandud raudne sõjaväeline distsipliin, komandöride käskude ja korralduste täpne ja vastuvaidlematu täitmine. Vangiandmine vaenlasele, põgenemine lahinguväljalt, argus ja paanika — kõik see juuriti halastamatult välja. Argu ja reetureid vihkasid kõik Punaarmee sõdurid, neid karistas Nõukogudemaa seadus karmilt.

Punaarmee võitis seepärast, et tal oli tugev tagala, millist ei saanud omada ühegi kapitalistliku riigi armee.

„Sõjavägi, kel pole tugevat tagalat, mis rinnet igakülgsest toetab, on määratud lüüasaamisele. Bolševikud teadsid seda, ja nimelt seepärast muutsid nad maa sõjalaagriks, mis rinnet varustas relvastuse, laskemoona, rõivastuse, toiduainete ja inimestega.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 255.)

Näljased töölisel ja nende naised töötasid ennastsalgavalt vabrikuis ja tehaseis, et kindlustada Punaarmeele vajalist relvastust.

„Punaarmee võitis seepärast, et Punaarmee tagala ja rinde juhtivaks tuumaks oli bolševikkude partei, kes on ühtne oma monoliitsuse ja distsipliiniga, tugev oma revolutsioonilise vaimu ja valmisolekuga kandma ühise asja eduks igasuguseid ohvreid, kes on ületamatu oma oskuses organiseerida miljonilisi rahvahulki ja neid õigesti juhtida keerulises olukorras.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, lk. 256.)

300 000 kommunisti — 65% kogu partei koosseisust — võitles rindeil. Bolševikud sammusid esiridades, tõmmates enesega kaasa kõiki sõdureid, näidates nendele raudse distsipliini eeskujuna, oskust ületada ükskõik milliseid raskusi.

„Ainult seetõttu, — ütles Lenin, — et partei oli valvel, et parteis valitses kõige valjem distsipliin, ja seepärast, et partei autoriteet ühendas kõik ametkonnad ja asutused ja Keskkomitee poolt antud loosungi all läksid kümned, sajad, tuhanded ja lõppude lõpuks miljonid inimesed kui üks mees, ja ainult seepärast, et toodi kuulmatuid ohvreid, — ainult seepärast võis sündida see ime, mis sündis. Ainult seepärast olime meie võimelised võitma, hoolimata Entente'i imperialistide ja kogu maailma imperialistide kahekordsest, kolmekordsest ja neljakordset sõjakäigust.“

Punaarmee purustas intervendid ja valgekaartlased seepärast, et ta loomist, relvastamist, ta poliitilist kasvatamist ja võitlust juhtisid iga päev sotsialistliku revolutsiooni geniaalsed juhid Lenin ja Stalin.

Ei olnud ühtki enamvähem suuremat operatsiooni, mida oleks teostatud Lenini ja Stalini teadmata. Nad jälgisid teravalt sõjategevuse käiku, andsid oma juhtnööre. Kõige otsus-

tavamaile rinnetele ja kõige raskemal silmapilkudel saatsid partei Keskkomitee ja Lenin alati Stalini. Ta tekitas tingimata rindel murrangu ja saavutas võidu.

Punaarmee võitis seepärast, et ta oskas oma ridades luua niisuguseid uut tüüpi väejuhte, nagu Frunze, Vorošilov, Timošenko, Budjonnõi, Kulik, Šapošnikov ja teised ja kasvatada sääraseid kangelasi, loomupäraseid andeid, nagu Kotovski, Čapajev, Štšors, Lazo, Parhomenko ja palju teisi. Punaarmee võitis seepärast, et ta poliitilist kasvatamist juhtisid säärased tegelased, nagu Lenin, Stalin, Molotov, Sverdlov, Kalinin, Kaganovič, Ordžonikidze, Dzeržinski, Kirov, Kuibõšev, Ždanov, Andrejev, Hruštšev, Švernik, Mikojan, Jaroslavski, Mehliš, Škirjatov, Štšadenko ja teised.

Punaarmee võituses kuulub erandlik osa sõjaväekomissaride ja poliitöötajate ennastalgavale, kangelaslikule tööle.

Sõjaväekomissarid ja poliitöötajad olid partei saadikuteks Punaarmees. Nad olid bolševikkude partei vaimu, distsipliini, ta vankumatuse ja mehisuse kandjad võitluses ülesseatud eesmärkide teostamisel.

Koondades endi ümber kommuniste ja kommunistlikke noori, olles tihedasti seotud parteitute punaarmeeelaste ja komandöridega, olid sõjaväekomissarid ja poliitöötajad Punaarmee võitluslikeks poliitilisteks juhtideks. Nad kasvasid sõdureis ja komandörides revolutsioonilist vaimu, kindlat bolševistlikku distsipliini ja mehisust. Nad hoidsid ära ja avastasid vanade sõjaspetsialistide vaenulise osa reetmisi. Raskeil ja pingutavail silmapilkudel sõjaväekomissarid, poliitilised töötajad õhutasid sõdureid isikliku eeskujuga ja viisid neid võidule Nõukogude riigi vaenlaste üle.

Punaarmee võitis seepärast, et valgekaartlike armeede tagalas tegutsesid põranda all suurepärased bolševikud, parteilised ja parteitud. Nad organiseerisid töölisi ja talupoegi ülestõusuks interventide ja valgekaartlaste vastu, laostasid nende tagalaid, kergendasid Punaarmee edasiliikumist.

Punaarmee võite saavutati peale selle veel tänu rahvusvahelise proletariaadi abile. Inglise, Prantsuse, Saksa, Jaapani, Itaalia, Ameerika Ühendriikide ja teiste maade töölised astusid aktiivselt välja Nõukogude riigi kaitseks, ajades nurja

imperialistide kavu. Nad takistasid interventide armeede varustamist, korraldasid streike, keeldusid sõjavarustuse laadimisest ja nõudsid võitluse lõpetamist nõukogude rahva vastu.

Välisriikide armeede soldatid, hoolimata julmadest surveabinõudest, keeldusid paljudel juhtumitel võitlemast nõukogude rahva vastu.

Rahvusvahelise proletariaadi kangelaslik võitlus interventsiooni vastu nõukogude rahva kaitseks, massilised streigid ja revolutsioonilised liikumised, mis vapustasid kapitalistlikke riike, ülestõusud interventide armeedes, — kõik see sidus imperialistide käed, takistas neil abistada valgekaartlasi, sundides tagasi kutsuma oma sõjaväed Nõukogudemaalt.

„Niipea kui rahvusvaheline kodanlus, — ütles Lenin, — ähvardab meid lüüa, haaravad ta käest kinni tema omad töölisel.“

Säärased on Punaarmee võitude põhjused kodusõja aastail.

LÜHIKE KOKKUVÕTE

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on esimene maa, kus võitis sotsialism. Ta hõlmab ühe kuuendiku maakera maismaast ja on suur mandri- ja mereriik.

Meie kodumaa loodusvarad on suured ja mitmekesised. Meie omame kõik, mis vajalik sotsialistlikule rahvamajandusele ja riigikaitseks.

Tsaari-Venemaal olid maa peremeesteks mõisnikud ja kapitalistid. Rahvas oli õigusteta. Töölisel olid raskest palgarajuses, talupojad — karmis mõisnike ja kulakute ikkes. Arvukad rahvused, kes elasid Tsaari-Venemaal, kannatasid julmima rahvusliku surve all. Tsaari-Venemaa oli pime ja mahajäänud maa, rahvaste vangla.

Suur vene rahvas kujundas muiste oma riigi ja aastasadade vältel kaitses oma sõltumatust sõdades välismaiste maadevallutajatega.

Töölisel, talupojad, rõhutud rahvad võitlesid ennastsalgavalt tsaarivalitsuse, mõisnike ja kapitalistide vastu vabaduse, parema elu, rahvusliku sõltumatuse eest.

Lenini ja Stalini juhtimisel, võitluses menševikkude ja sotsialistide-revolutsionääridega, trotskistidega ja teiste marksismi-leninismi vaenlastega löi tööliklass Venemaal bolševikkude võitluspartei.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kukutas kodanluse võimu ja pani maksma proletariaadi diktatuuri — nõukogude võimu.

Kodusõja tules kujunes ja kõvenes Lenini-Stalini partei juhtimisel sotsialismimaa armee — Punaarmee ja Mere-Sõjalaevastik. Olles rahva lihaseks lapseks ja kaitses ta elulisi huvisid, Punaarmee purustas Entente'i kolm sõjakäiku.

Meie rahvas armastab oma lihast last — Punaarmeed — ja Mere-Sõjalaevastikku ja austab pühalt kodusõja kangelasid.

Punaarmee võitude allikaks kodusõja aastail osutus ta vereside rahvaga ja Lenini suure partei juhtiv osa.

Kodusõda NSV Liidus andis palju õpetlikke eeskujusid vägede oskuslikuks juhtimiseks ja tookordse sõjatehnika kasutamiseks. Kuid Punaarmee evib nüüd määratu suurtes hulkades uut ja palju keerulisemat sõjatehnikat. Viimaste sõdade kogemused on näidanud, et ajavahemikul, mis on möödunud kodusõja perioodist, on sõjateadus sammunud kaugele edasi. Lahinguväljadel võetakse määratu suures ulatuses kasutamisele kõige täiuslikum sõjatehnika. Nüüdisaegne sõda on muutunud palju kordi keerulisemaks, nõuab suuri sõjalisi teadmisi, kõige paremat tehnika valdamist, suurt füüsilist ja moraalset pingutust.

Tulevasis lahinguis Punaarmeel tuleb tegemist teha hästi relvastatud ja hästi väljaõpetatud vastasega. Selleks peab olema valmis. Visa väljaõppega rahu ajal on tingimata vaja luua aluseid võitudeks tulevasis otsustavais lahinguis meie suure armsa Kodumaa vaenlastega.

SISUKORD

Esimene peatükk

MEIE KODUMAA

I. MEIE MAA GEOGRAAFIA

1. NSV Liidu territoorium ja piirid	3
2. NSV Liidu looduslikud tingimused	5
3. NSV Liidu loodusvarad	6
4. NSV Liidu rahvaarv	8

II. MEIE MAA MINEVIK

1. Tsaari-Venemaa poliitiline ja majanduslik kord	9
2. Töötajate olukord Tsaari-Venemaal	10
3. Tsaari-Venemaa sõjaline nõrkus	12
4. Vene rahva kangelaslik võitlus oma Kodumaa eest	13
5. Töötajate võitlus Tsaari-Venemaal eneste vabastamise eest	16

III. SUUR SOTSIALISTLIK OKTOOBRIREVOLUTSIOON

1. Sotsialistliku revolutsiooni võit Venemaal	18
2. Oktoobrirevolutsioon avas inimkonna ajaloos uue ajastu	20

IV. KODUSÕDA NSV LIIDUS

1. Punakaardist Punaarmee	21
2. Esimesed tuleristsed	26
3. Kodusõja ja välismaise sõjalise interventsiooni algus	28
4. Kolčaki purustamine	34
5. Denikini purustamine	38
6. Poola vägede ja Wrangelli purustamine	42
7. Miks võitis Punaarmee	47

<i>Lühike kokkuvõte . . . . .</i>	<i>52</i>

Vastutav toimetaja E. Kippel. Korrektor
M. Preast. Tehniline toimetaja A. Vaik.
Ladumisele antud 1. aprillil 1941. Trükki-
misele antud 24. aprillil 1941. Paber-
formaat 56×79 sm. Trükipoognas 35,26
tuhat täheruumi. Trükipoognaid 3½.
Arvutuspoognaid 2,75. Trükikoja telli-
mise nr. 2498. Tiraaž 11.000 eks. MB—3939.

RK Poliitiline Kirjandus, Tallinn, 1941. a.

„Kommunisti“ trükikoda, Tallinn,
Pikk 2.

TASUTA

A-122